

UiO : **Det juridiske fakultet**

Straffeloven §§ 276a og 276b:
Mottakerposisjonen – med
særlig vekt på kravet ”i
anledning av stilling, verv eller
oppdrag”

Kandidatnummer: 723

Leveringsfrist: 25.11.2014

Antall ord: 17 773

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING.....	1
1.1	Tema og aktualitet.....	1
1.2	Problemstilling, avgrensning og rettskildebilde.....	2
1.2.1	Problemstilling.....	2
1.2.2	Avgrensning.....	3
1.2.3	Rettskildebildet/ metode	3
1.3	Det videre opplegget	4
2	OVERSIKT OVER VILKÅRENE I § 276A	6
3	I ANLEDNING AV STILLING, VERV ELLER OPPDRAG.....	8
3.1	Bakgrunnsrett	8
3.2	Tilknytningsalternativene i § 276a.....	9
3.2.1	Stilling	9
3.2.2	Verv	13
3.2.3	Oppdrag	14
3.2.4	Arbeidsposisjoner i utlandet	18
3.3	Konsekvenser av betydning ved et sammenlignende perspektiv.....	19
4	PROBLEMSTILLINGER AV BETYDNING FOR ALLE TILKNYTNINGSALTERNATIVENE.....	21
4.1	Innledning	21
4.2	Egen arbeidsposisjon.....	21
4.2.1	Påvirkningsagent	21
4.2.2	Mellommenn.....	23
4.2.3	Ikke-fysiske mottakere	25
4.3	Avgrensinger som følge av arbeidsforholdets karakter	29
4.3.1	Arbeidets omfang	29
4.3.2	Ytelser i forkant og etterkant av arbeidsforholdet	32
4.4	Kravet til anledning.....	36
4.4.1	Negativ avgrensning av ytelser i anledning av en arbeidsposisjon	36
4.4.2	Private anledninger	36
4.4.3	Vurderingen av den konkrete anledningen.....	38
5	BETYDNINGEN AV ARBEIDSPOSISJONEN I ANDRE DELER AV KORRUPSJONSBESTEMMELSENE.....	41

5.1	Innledning	41
5.2	Betydningen av arbeidsposisjonen i utilbørighetsvurderingen	41
5.3	Grov korrupsjon og posisjonsmomentet	46
6	AVSLUTTENDE BEMERKNINGER.....	52
	LITTERATURLISTE.....	54

1 INNLEDNING

1.1 Tema og aktualitet

Transparency International definerer korrupsjon som ”misbruk av makt i betrodde stillinger for personlig gevinst”.¹ Ansvar og forpliktelsene knyttet til arbeidsposisjonen settes til side, og personlige interesser ivaretas i større grad enn samfunnets interesser.² Begrepet bygger følgelig på en utilsattelig sammenblanding av rollen tilknyttet arbeidsposisjonen og den private rollen. Hvilken rolle eller posisjon vedkommende opptre i, er derfor av stor betydning.

Konsekvensene av en slik sammenblanding kan være svært alvorlige. Handlingene medfører svekkelse av etiske og moralske verdier, og utgjør derfor en trussel mot viktige faktorer som rettsstat, demokrati og menneskerettigheter.³ Andre konsekvenser er fordelingsurettferdighet, forvitring av statlige tjenester, og svekket tillit til aktørene i samfunnet.⁴ I tillegg undergraver korrupsjon den redelige konkurransen mellom virksomheter.⁵

Fenomenet ble tidligere assosiert med utviklingsland og områder preget av mafiavirksomhet, men berører så vel industrialiserte land i dag.⁶

Fra et nasjonalt perspektiv, er det særlig i løpet av de to seneste tiårene at korrupsjonsfenomenet har fått erkjennelse som et aktuelt samfunnsproblemm også her til lands. Grunnen til dette er blant annet avsløringer av flere høyprofilerte saker, hvor både aktører fra politikken og næringslivet har vært involvert. Et nærliggende eksempel er Oslo-skandalen i 1990-årene, hvor flere korrupsjonssaker i det offentlige ble kjent.⁷

Det bemerkes allikevel at omfanget av problemet er varierende i et internasjonalt perspektiv. Norge er, ifølge en trusselvurdering utført av ØKOKRIM, for tiden ikke preget av strukturell og gjennomgripende korrupsjon.⁸ En rangering av land etter ”korrupsjonsrenhet” utført av Transparency International, viser også at Norge i liten grad er preget av korrupsjon sammenlignet med andre land.⁹

¹ <http://www.transparency.no/hva-er-korrupsjon/>

² Fleischer (2006) s. 32

³ <http://www.okokrim.no/korrupsjon>

⁴ Søreide (2013) s. 5, Thrap-Meyer (2001) s. 35

⁵ Gottschalk (2010) s. 17

⁶ Thrap-Meyer (2001) s. 17

⁷ Oslo-skandalen: fellesbetegnelse for flere saker avdekket i Oslo kommune i perioden 1990-1998

⁸ ØKOKRIM, trusselvurdering 2013-2014 s. 24. Se litteraturliste

⁹ <http://www.transparency.org/cpi2013/results>

Enkelte faktorer kan imidlertid gi næring til korrupsjon også her til lands. Norge er et lite samfunn, og hver enkelt person har mange ulike roller. Følgelig kan det være vanskelig å ta nødvendige habilitetshensyn i enhver sammenheng. Resultatet kan bli kameraderi, og handlinger som i større grad tilgodeser egne eller nærstående personers interesser. Dette er forhold som truer den utillatelige sammenblandingen av posisjonene.

Andre faktorer uten særskilt tilknytning til posisjonselementet, kan også være av betydning for aktualiteten av korrupsjon. Et eksempel er norske aktørers tilstedeværelse på flere arenaer som Transparency International peker på som særlig korrupsjonsutsatte, blant annet olje- og gassindustrien.¹⁰ I slik industri kan det være nødvendig med tillatelser fra utenlandske aktører tilhørende land hvor korrupsjon er utbredt.

Generelle utviklingstrekk viser også at Norge kan bli mer utsatt for korrupsjon i et fremtidsrettet aspekt. Det foregår blant annet en økende samhandel mellom ulike aktører på tvers av landegrensene. Dette omfatter også aktører i kulturer med mindre ”korrupsjonsrenhet” enn i Norge. Økende innvandring til Norge fra korrupsjonsutsatte land, er en annen faktor av betydning.¹¹ Utviklingstrekkene kan medføre en større aksept for fenomenet, også nasjonalt.

På bakgrunn av de alvorlige konsekvensene og fenomenets økende aktualitet, er det av interesse å se nærmere på innholdet av posisjonselementet i et strafferettslig perspektiv.

1.2 Problemstilling, avgrensning og rettskildebilde

1.2.1 Problemstilling

De nåværende straffebestemmelsene mot korrupsjon ble innført i norsk straffelov av 1902, ved lov av 4. juli 2003 nr. 79. Korrupsjon defineres som det å kreve/motta/akseptere eller gi/tilby en utilbørlig fordel i anledning av stilling, verv eller oppdrag.¹²

Kjernen i forbrytelsen er å finne i forholdet mellom den relasjonen som etableres mellom et subjekt med arbeidstilknytning og en tredjemann, og vedkommendes funksjon som arbeidstilknyttet som sådan. Enhver utilbørlig fordel er følgelig ikke omfattet av straffansvaret. Som illustrert innledningsvis, må ytelsen ha tilknytning til en arbeidsposisjon, og det er mottakeren

¹⁰ ØKOKRIM, trusselvurdering 2013-2014 s. 24, 25. Se litteraturliste

¹¹ *ibid.* s. 25

¹² Straffeloven § 276a

av fordelene som må ha en slik. Dette fremgår også direkte av ordlyden, jfr. kravet om ”anledning av stilling, verv eller oppdrag”.

Mottakerposisjonen er av betydning i flere sammenhenger vedrørende straffansvaret for korrupsjon. Først og fremst er tilknytningen til en arbeidssposisjon et sentralt vilkår i vurderingen av straffansvaret i den primære bestemmelsen om korrupsjon i § 276a. Den konkrete posisjonen er videre av betydning i vurderingen av hvorvidt fordelene er ”utilbørlig”, og som et moment i vurderingen av om forholdet er å anse som grovt, jfr. § 276b.

Avhandlingen tar for seg en gjennomgang og vurdering av tilknytningsgrunnlaget i de nevnte sammenhengene.

Det bemerkes at hovedfokuset vil bli lagt på vilkåret i § 276a, om at fordelene må ytes ”i anledning av stilling, verv eller oppdrag”.

Det gjøres ytterligere rede for oppgavens innhold i punkt 1.3.

1.2.2 Avgrensning

Det avgrenses i første rekke mot en nærmere drøftelse av innholdet i andre deler av korrupsjonsbestemmelsene, herunder andre momenter både i utilbørlighetsvurderingen og i grovhetsvurderingen. Av hensyn til sammenheng og oversikt, vil allikevel de øvrige vilkårene i § 276a bli kort gjort rede for.

Til tross for at posisjonselementet er av betydning for samtlige involverte ved vurderingen av utilbørlighet og grov korrupsjon, fokuserer fremstillingen kun på mottakerposisjonen.

Videre bygger innholdet i avhandlingen på en forutsetning om en beviselig sammenheng mellom ytelsen og arbeidstilknytningen, dersom objektive vilkår er oppfylt.

Det avgrenses i det vesentlige mot bestemmelsen om påvirkningshandel i § 276c, men deler av denne vil bli berørt i forbindelse med vurderingen av tilknytningsvilkåret i § 276a.

Det vil ikke bli redegjort for innholdet av medvirkningslæren og ansvaret ved forsøk.

Avhandlingen behandler heller ikke andre straffbarhetsvilkår, som skyld, tilregnelighet og fravær av straffrihetsgrunner. Det samme gjelder læren om reaksjoner og fullbyrdelse.

Prosessuelle spørsmål faller også utenfor avhandlingens innhold.

1.2.3 Rettskildebildet/ metode

Avhandlingen bygger på alminnelig norsk rettskildelære. Det foreligger i utgangspunktet et godt dekkende rettskildebilde vedrørende korrupsjonsforbrytelsen. Avhandlingens tema medfører allikevel utfordringer, fordi rettskildene i størst grad omhandler vilkåret om ”utilbørlig

fordel". Dette medfører at enkelte problemstillinger drøftes på bakgrunn av mindre sentrale rettskilder, som juridisk litteratur, underrettspraksis og reelle hensyn.

I tilknytning til rettspraksis, oppstår også en annen metodisk utfordring. Avgjørelsene omhandler ofte tiltale for flere straffbare forhold enn korrupsjon. Utfordringen består derfor i å skille mellom uttalelser og momenter av betydning for korrupsjonsforbrytelsen, og tilsvarende av betydning for andre straffebud.

I forbindelse med teoretiske fremstillinger om korrupsjon finnes en del litteratur som ikke direkte omhandler de strafferettslige sidene av korrupsjon, og som derfor ikke kvalifiserer til "juridisk teori". Slike kilder har vært av betydning ved enkelte drøftelser, særlig i forbindelse med hensynsbetraktninger og eksemplifisering. Det gjøres oppmerksom på at dette er såkalte opplysningskilder og ikke rettskilder, slik at de kun har argumenterende verdi.

De gjeldende straffebestemmelsene om korrupsjon, avløste en rettstilstand basert på en ufullstendig regulering gjennom en rekke straffebud spredt rundt i straffeloven.¹³ Ettersom det nye regelverket er ment å erstatte de eldre bestemmelsene i sin helhet, vil det i deler av fremstillingen være av interesse å vise til et eldre rettskildebilde.

I tillegg kan et sammenlignende perspektiv mellom eldre og gjeldende rett, belyse noen interessante endringer av betydning for avhandlingens tema.

1.3 Det videre opplegget

Avhandlingen tar utgangspunkt i den rekkefølgen som er beskrevet i problemstillingskapitlet. Oppgavens sentrale innhold består som nevnt av en gjennomgang og vurdering av innholdet i tilknytningskravet i § 276a. Denne fremstillingen deles opp i to deler. Del en redegjør for de ulike tilknytningsalternativene, med fokus på innhold og forskjeller mellom disse.

I del to tar avhandlingen for seg en nærmere gjennomgang og vurdering av problemstillinger som i utgangspunktet har felles betydning for alle tilknytningsalternativene. Problemstillingene omhandler de nedre grensene for straffansvarets rekkevidde. I tillegg til at problemstillingene har betydning for alle tilknytningsalternativene, er en slik oppdeling hensiktsmessig fordi betraktninger i del en kan ha betydning for løsningen av problemstillingene i del to.

¹³ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 53

Ved vurderingen av mottakerposisjonen i forbindelse med utilbørighetskravet, er problemstillingen avgrenset til å gjelde spørsmålet om normen er strengere i offentlig virksomhet enn i privat.

Deretter ser avhandlingen nærmere på betydningen av den konkrete posisjonen i forbindelse med vurderingen av om forholdet er grovt, jfr. § 276b, før det avslutningsvis foretas noen oppsummerende betraktninger. Men først skal det gis en kort oversikt over de generelle vilkårene i § 276a.

2 Oversikt over vilkårene i § 276a

Den alminnelige og prinsipale bestemmelsen om korrupsjon fremgår av straffeloven § 276a. Det er flere vilkår som må være oppfylt for at bestemmelsen skal komme til anvendelse.

Bestemmelsen retter seg både mot aktiv og passiv korrupsjon.

Aktiv korrupsjon består i ”å gi” eller ”tilby” noen en utilbørlig fordel, i anledning av mottakerens arbeidstilknytning, jfr. § 276a, bokstav b. Passiv korrupsjon foreligger når en person for seg eller andre ”krever”, ”mottar” eller ”aksepterer et tilbud” om en slik fordel, i anledning av en arbeidstilknytning jfr. § 276a, bokstav a.

Det er ingen nødvendig sammenheng mellom giverens og mottakerens forhold. Det er altså ikke et vilkår for straffansvar ved aktiv korrupsjon, at mottakeren av fordelene kan straffes for passiv korrupsjon. Til tross for dette forutsetter straffansvaret at minst to personer er involvert i den straffbare handlingen.¹⁴

I det følgende vil uttrykkene ”gi” og ”motta” representere henholdsvis den aktive og passive korrupsjonshandlingen.

Ytelsen som gis eller mottas må utgjøre en ”fordel”. Det kreves ikke at fordelene har økonomisk verdi, selv om dette er det vanligste. Som regel ytes penger eller gjenstander av en viss verdi¹⁵, men ytelsen kan også bestå i tjenester eller løfte om en fordel.¹⁶ I utgangspunktet omfattes alt som den passive bestikker ser seg tjent med, eller kan dra nytte av.¹⁷

Det er allikevel ikke slik at enhver fordel omfattes av straffansvaret, den må også være ”utilbørlig”.

Utilbørlighetskravet er en rettslig standard uten et klart svar på hvilke fordeler som anses ulovlige. Det fremgår av forarbeidene, at kravet er oppfylt dersom det foreligger et ”klart klanderverdig forhold”.¹⁸ Hva som omfattes av dette, må til enhver tid bero på ”oppfatningen i samfunnet i lys av de reelle hensyn og grunnleggende verdier som ligger bak bestemmelsen”.¹⁹ Det må derfor foretas en konkret vurdering i hver enkelt sak.

Selv om spørsmålet ikke lar seg besvare i sin alminnelighet, kan det oppstilles noen kriterier for bedømmelsen. Det skal blant annet legges vekt på om ytelsen har økonomisk verdi, i så fall er størrelsen på denne viktig. Retningslinjer i form av interne instruksjoner er også av betyd-

¹⁴ Stordrange (2014) s. 139

¹⁵ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 54

¹⁶ Stordrange (2014) s. 140

¹⁷ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 54

¹⁸ *ibid.* s. 55

¹⁹ *ibid.* s. 34

ning, i tillegg til graden av åpenhet overfor arbeids- eller oppdragsgiver. Påvirkningshensikt er trukket frem som en sentral faktor både i rettspraksis²⁰ og i forarbeidene.²¹ Formålet bak ytelsen er dermed av stor betydning. Det legges også vekt på partenes stilling eller posisjon, samt forholdet mellom dem.²²

Fordelen må ytes i anledning av en stilling, et verv eller et oppdrag. Mottakeren av ytelsen må altså ha en arbeidstilknytning, som omfattes av tilknytningsalternativene. I tillegg må det foreligge en tilstrekkelig årsakssammenheng mellom ytelsen og arbeidsposisjonen, jfr. kravet om ”anledning”. Vilkåret i sin helhet utgjør temaet i store deler av det videre arbeidet.

Det presiseres at tilknytningen til en arbeidsposisjon er et vilkår for både passiv og aktiv korrupsjon. Ved aktiv korrupsjon er dog ikke gjerningsmannen og vedkommende med arbeidstilknypning samme person, slik forholdet er ved passiv korrupsjon. Det er uansett den passive mottakerens posisjon som er avgjørende for straffansvarets grenser.

Begrepene ”arbeidstilknypning”, ”arbeidsposisjon” og ”mottakerposisjon” vil bli brukt om hverandre og som en fellesbetegnelse for stillinger, verv og oppdrag, der skillet mellom disse ikke er av betydning.

²⁰ Rt-2009-130, premiss 36

²¹ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 55

²² *ibid.* s. 55

3 I anledning av stilling, verv eller oppdrag.

3.1 Bakgrunnsrett

Karakteristisk for de tidligere bestemmelsene om korrupsjon, var den avgrensede personkretsen bestikkelsene måtte knytte seg til på mottakersiden. Et eksempel på dette er den tidligere bestemmelsen i § 112, som gjaldt bestikkelser overfor ”offentlige tjenestemenn”. Et annet sentralt kjennetegn var at straffansvaret hovedsakelig gjaldt arbeidstilknytninger i offentlig sektor. Fraværet av effektive straffebed mot korrupsjon i privat sektor, medførte at straffeforfølgning hovedsakelig skjedde etter bestemmelsen om utroskap i straffeloven § 275.²³ Bestemmelsen i § 275 forutsetter at gjerningsmannen har en viss myndighet i forhold til arbeidsgiveren, jfr. ”styrer eller har tilsyn med”. Konsekvensen av dette var at arbeidsposisjoner som ikke tilfredsstilte slike myndighetskrav, falt utenfor bestemmelsens anvendelsesområde.

Korrupsjonskriminalitet er anerkjent som et globalt problem.²⁴ Internasjonalt samarbeid er derfor en forutsetning for en effektiv bekjempelse av fenomenet. Som følge av dette har flere internasjonale organisasjoner lagt ned, og nedlegger fortsatt, mye arbeid for å bedre en felles innsats i kampen mot slike forhold.

Det er først og fremst OECD, Europarådet og FN som har stått sentralt i arbeidet med de strafferettslige tiltakene.²⁵ Medlemskap i slike organisasjoner har medført større forpliktelser vedrørende hvilke mottakerposisjoner som omfattes av straffansvaret. Dette gjelder særlig i forbindelse med Europarådskonvensjonen.²⁶

Konvensjonen pålegger medlemslandene å ha effektive straffesanksjoner mot korrupsjon som begås av eller overfor nasjonale og utenlandske offentlige tjenestemenn, og medlemmer av offentlige forsamlinger som utøver lovgivnings- eller forvaltningsmyndighet. Tjenestemenn og andre ansatte i internasjonale organisasjoner er også underlagt konvensjonen, i tillegg til posisjoner tilknyttet privat virksomhet.²⁷ Gjennom en tilleggsprotokoll er virkeområdet utvidet til å omfatte korrupsjon begått av eller overfor voldgiftsdommere, meddommere og jurydommere. Som følge av forpliktelsene ble en total omredigering av regelverket nødvendig.²⁸

²³ *ibid.* s. 32, 33

²⁴ Thrap-Meyer (2001) s. 17

²⁵ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 7

²⁶ The Criminal Law Convention on Corruption, undertegnet av Norge 27.1.1999

²⁷ Se artikkel 2-11 i konvensjonen

²⁸ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 28

Med bestemmelsene i §§ 276a, 276b og 276c, anses forpliktelsene oppfylt. Straffansvaret strekker seg på noen punkter også lengre enn det som kreves etter de internasjonale forpliktelsene. Dette gjelder særlig ved korrupsjon i privat sektor.²⁹

For oppfyllelse av tilknytningsvilkåret i § 276a, kreves det kun at handlingen skjer i anledning av en arbeidstilknytning. I utgangspunktet omfattes alle stillinger, verv og oppdrag. Tilknytningsalternativene skal presenteres i det følgende.

3.2 Tilknytningsalternativene i § 276a

3.2.1 Stilling

I straffelovrådets utkast til de nye bestemmelsene om korrupsjon, het det ”tjeneste, verv eller oppdrag”. Tjenestebegrepet ble byttet ut med ”stilling” i bestemmelsens endelige form, men det presiseres i forarbeidene og merknader til den nye bestemmelsen at endringen ikke er ment å innebære en realitetsforskjell.³⁰

Personer som er tilknyttet virksomheter over noe tid, vil normalt være arbeidstakere med stillingstilknytning. Dette medfører at stillingsalternativet har størst praktisk betydning. Tross den praktiske betydningen, spesifiserer ikke ordlyden hva som omfattes av begrepet. En naturlig forståelse tilsier allikevel at straffansvaret gjelder enhver form for ansettelse. En slik forståelse får også støtte i forarbeidene, hvor det i tillegg fremheves at begrepene er ment å favne vidt.³¹

Det fremgår av en nærmere forklaring av stillingsbegrepet, at det siktes til korrupsjon som begås i tilknytning til ”ordinære tjeneste- og arbeidsforhold”.³² Begrepet ”ordinær” betyr ”vanlig” eller ”alminnelig”. Bruken av en slik karakteristikk kan skape tvil om hvorvidt straffansvaret omfavner mindre vanlige stillingstilknytninger. På bakgrunn av dette skal avhandlingen se nærmere på enkelte mer eller mindre usikre tilknytningsgrunnlag, for å vurdere innholdet av denne presiseringen.

²⁹ *ibid.* s. 32, 53

³⁰ *ibid.* s. 53

³¹ *ibid.* s. 53

³² *ibid.* s. 54

Som et generelt utgangspunkt, kan det ikke være avgjørende for stillingsbegrepets innhold hvilken stillingsprosent mottakeren av ytelsen har. Det er ikke uvanlig med en lavere stillingsprosent enn hundre. Slike arbeidsposisjoner må følgelig være omfattet av straffansvaret.

Selv om den passive mottakeren er sykemeldt, har permisjon eller er borte fra arbeidet i en periode av andre grunner, må også dette omfattes av stillingsbegrepet dersom fordelen gis eller mottas i anledning av arbeidsposisjonen. Det er lite naturlig å betegne arbeidsforholdet som opphørt av slike grunner. Det ligger nettopp i permisjons- og sykemeldingsbegrepet, at vedkommende er ment å komme tilbake til arbeidet. Vedkommende har således fortsatt en stilling.

Utgangspunktet for ethvert arbeidsforhold er at arbeidstakere skal ansettes fast.

Arbeidsgivere har allikevel mulighet til å benytte seg av arbeidskraft i form av midlertidige ansettelser, jfr. arbeidsmiljøloven § 14-9. Dette omfatter blant annet sesongarbeid, vikariater, ekstrahjelp/tilkallingshjelp og prosjektarbeid. Slike arbeidsforhold forutsetter riktignok oppfyllelse av bestemte vilkår.

I tillegg til midlertidig ansettelse, kan arbeidsgivere også leie inn arbeidskraft. Innleie omfatter både innleide arbeidstakere fra virksomheter som har til formål å drive utleie, og innleide arbeidstakere fra virksomheter uten slikt utleieformål, jfr. arbeidsmiljøloven §§ 14-12 og 14-13. Denne typen tilknytningsgrunnlag forutsetter oppfyllelse av visse kriterier, i tillegg til vilkårene for midlertidig ansettelse.³³

Ettersom det vanligste er fast ansettelse, er spørsmålet om slike posisjoner oppfyller kravet til ”stilling”, og for så vidt også ”verv” og ”oppdrag” i straffeloven § 276a.

Formålet med tidsbegrensede arbeidstilknytninger er ofte å dekke et midlertidig behov for arbeidskraft. Et illustrerende eksempel på en bransje der slike arbeidstilknytninger er aktuelle, er byggenæringen. I denne delen av arbeidslivet kan antall oppdrag variere stort. Dersom bestemmelsen ikke favner om slike posisjoner, vil straffansvaret bli langt mindre effektivt. Det faktum at slike arbeidsforhold er av praktisk betydning i samfunnet, i tillegg til at de uttrykkelig er tillatt i sivil lovgivning, taler også for at de anses som ”vanlige” arbeidstilknytninger.

Det ligger nettopp i begrepene ”midlertidig” og ”innleie”, at arbeidstilknytningen er ment å være kortvarig. Kortere varighet og en løsere tilknytning til arbeidet medfører ikke nødvendigvis samme grad av tillit, myndighet og kontroll over eget arbeid, som en fast ansatt over lengre tid har. Omstendighetene kan resultere i en lavere risiko for korrupperende handlinger, ettersom det er mindre aktuelt å bestikke personer uten slike faktorer tilknyttet arbeidsposi-

³³ Se arbeidsmiljøloven §§ 14-9, 14-12, 14-13

sjonen. På en annen side, kan fristelsen av å kreve eller motta bestiklinger være større for en som ikke har et fast tilknytningsgrunnlag. Det faktum at straffansvaret uttrykkelig omfatter ”oppdrag” som et akseptert tilknytningsgrunnlag, er et annet argument til støtte for at varighetsmomentet ikke kan ha avgjørende betydning.

Tilfeller der mottakeren har en slik arbeidsposisjon har i liten grad vært behandlet i rettspraksis. Det foreligger allikevel en avgjørelse av interesse i ”Agder Energi-saken”.³⁴

Avgjørelsen omhandler en engasjementstilling, som også er en form for midlertidig ansettelse.

Bakgrunnen for saken var at tiltalte med virkning fra 1/1-2005 ble innleid av Agder Energi, som leder i datterbedriften Forbrukerkraft. Til grunn for denne innleiingen lå en engasjementavtale tilsvarende en 60 % stilling, inngått 26/11-2004. Utgangspunktet for rollen var å lede Multiservicesatsningen for Agder Energi i 2005 og 2006. Det forelå i avtalen en valgtrett for Agder Energi til å forlenge engasjementet ut 2007. På bakgrunn av en omstrukturering rykket tiltalte opp i stillingen som divisjonsdirektør, fortsatt som innleid arbeidskraft i henhold til avtalen av 2004. Det bemerkes at Agder Energi hadde rett til å inkludere andre ansvarsområder i kontraktperioden.

Grunnlaget for tiltalen om korrupsjon, var at divisjonsdirektøren hadde mottatt betalinger på til sammen 113 850 kroner, for arbeid som ble utført av en underleverandør som divisjonsdirektøren hadde engasjert for levering av tjenester til Agder Energi.

Timeprisen for underleverandørens tjenester var 500 kroner. Divisjonsdirektøren viderefakturerte en timepris på 950 kroner til Agder Energi, og tiltalte eller hans enkeltmannsforetak mottok differansen. Da underleverandøren begynte å fakturere Agder Energi direkte, krevde tiltalte fortsatt denne differansen betalt.

Et av spørsmålene i saken, var om divisjonsdirektørens engasjementsstilling i Agder Energi var omfattet av tilknytningsvilkåret i § 276a. Tiltalte hevdet selv at de objektive straffbarhetsvilkår knyttet til ”anledning av stilling” ikke var oppfylt.

Tingretten la til grunn at tiltalte, som innleid leder, hadde en posisjon i Agder Energi som var dekket av lovens uttrykk ”verv eller oppdrag”. Han ble allikevel frifunnet i tingretten, ettersom andre vilkår ikke var oppfylt.³⁵ Lagmannsretten kom frem til samme resultat vedrørende engasjementstillingen, og la til grunn at tiltalte i objektivt henseende befant seg i ”stilling, verv eller oppdrag” etter at han tiltrådte 1/1-2005.³⁶

³⁴ LA-2007-149713

³⁵ TKISA-2007-109606

³⁶ LA-2007-149713, se lagmannsrettens bemerkninger

Avgjørelsen er et argument for at midlertidige arbeidsposisjoner og innleide arbeidstakere omfattes av § 276a, men vekten av underrettspraksis må begrenses i forhold til avgjørelser avsagt av Høyesterett.³⁷ Dommen kan allikevel ha en illustrerende og argumenterende verdi, særlig ettersom Høyesterett selv ikke uttrykkelig har tatt stilling til slike tilknytningsgrunnlag. Vekten av avgjørelsen øker også ved at konklusjonen er identisk i begge instanser, og at dommen er avsagt en del tid etter ikrafttreddelsen av den nye bestemmelsen. I tillegg harmonerer rettens standpunkt med flere argumenter presentert ovenfor.

Konklusjonen bør være at også midlertidige og innleide arbeidstilknytninger omfattes av ”stilling, verv eller oppdrag”.

En mer perifer form for tilknytning til arbeidet, kan allikevel medføre større utfordringer i forhold til andre vurderinger ved straffansvaret og straffutmålingen. Det kan for eksempel være vanskeligere å skille arbeidsposisjonen fra den private posisjonen, slik at vurderingen av hvorvidt det foreligger en uttillatelig sammenblanding av posisjonene eller ikke, fremstår som mer uklart.

Arbeidstakerbegrepet hviler i utgangspunktet på frivillighet. Arbeidsforhold basert på tvang eller annen form for ufrivillighet, fremstår derfor umiddelbart som uvanlige. Denne formen for arbeidstilknytning medfører følgelig tvil vedrørende rekkevidden av stillingsbegrepet. Et eksempel på en slik arbeidsposisjon er tvungen militær verneplikt.

Det er grunn til å tro at lovgiver ville foretatt en uttrykkelig avgrensning mot slike posisjoner, enten i loven eller forarbeidene, dersom straffansvaret ikke var ment å få anvendelse under slike omstendigheter. At dette ikke er gjort, taler for at bestemmelsen også favner om denne typen tilknytningsgrunnlag.

Som et illustrasjonsmateriale, og dels som et argument for en løsning i favør av straffansvar, kan det i tillegg vises til uttalelser i svensk juridisk teori tilknyttet korrupsjonsbestemmelsene før den seneste lovendringen i 2012.³⁸ Den svenske juristen Thorsten Cars legger til grunn at posisjonene omfattes av straffansvaret.³⁹ Formålet bak straffansvaret og de hensyn bestemmelsen bygger på, taler for en tilsvarende konklusjon i norsk strafferett. Konklusjonen bør være at også arbeidstilknytninger uten et frivillig grunnlag oppfyller vilkåret i § 276a.

De eksempelvis vurderingene gir inntrykk av at karakteristikken ”ordinær” må tolkes vidt. Det kan spørres om denne presiseringen i det hele tatt er ment som en begrensende faktor.

Det finnes allikevel arbeidsposisjoner som må unntas fra straffansvarets rekkevidde. Et eksempel på dette er posisjonen som Konge. Det fremgår av Grunnloven § 5 at Kongen nyter

³⁷ Eckhoff (2001) s. 162

³⁸ <http://www.institutetmotmutor.se/lagtext>

³⁹ Cars (2001) s. 28, 31

absolutt immunitet. Det bemerkes at dette gjelder Kongen i egen person, jfr. ”Kongens person”. Andre medlemmer av Kongefamilien nyter ingen tilsvarende immunitet. Et unntak gjelder allikevel for prinser og prinsesser, jfr. Grunnloven § 37. Disse kan bare stilles til ansvar overfor Kongen, eller den han utpeker som dommer.

Det er altså kun helt særegne arbeidsposisjoner som faller utenfor bestemmelsens rekkevidde.

3.2.2 Verv

Straffeloven § 276a rammer også tilknytningen til ”verv”.

Begrepet ”stilling” benyttes hovedsakelig om en arbeidstaker som utfører arbeid i en annens tjeneste. Som følge av en naturlig språklig forståelse, kan begrepet ”verv” også rette seg mot andre tilknytningsforhold, hvor tjenestearbeid ikke nødvendigvis er det sentrale. At bestemmelsen opererer med tre forskjellige tilknytningsalternativer, taler også for at alternativene retter seg mot arbeid med forskjellig karakter. Begrepet fanger således opp korrupsjon utenfor de typiske tjenesteforholdene.

Verv kan fås i kraft av valg, eller i form av utnevning eller utpekelse.⁴⁰

Eksempler på slike posisjoner er politiske verv, styreverv og andre tillitsverv.⁴¹ Med politiske verv tenkes det blant annet på stortingsrepresentanter. Et praktisk eksempel er politikere som mottar bestikkløser for å arbeide eller votere på en bestemt måte.⁴² Det kreves imidlertid ikke at den passive bestikkløser mottar godtgjørelse for arbeidet.⁴³ Også frivillige verv uten betaling omfattes av alternativet.

Stortingsrepresentanter er et eksempel på verv i form valg, i likhet med kommunestyremedlemmer, andre folkevalgte, og tillitsvalgte i foreninger og organisasjoner.

Til forskjell fra dette, er dommere et eksempel på verv i form av utnevning eller utpeking. Følgende fremgår av domstoloven § 55, som fastslår at dommere til Høyesterett, lagmannsrettene, tingrettene, jordskifteoverrettene, og jordskifterettene skal utnevnes som embetsmenn av Kongen, jfr. Grunnloven § 21.

Meddommere og lagrettemedlemmer skal derimot trekkes ut blant et utvalg av personer som står til rådighet, jfr. domstoloven §§ 87 og 88, og er eksempler på verv i form av utpeking.

Voldgiftsdommere kan også omfattes av ”verv”. Slike posisjoner skal oppnevnes, jfr. voldgiftsloven § 13, men her kan oppdragsbetegnelsen være et like aktuelt tilknytningsalternativ.⁴⁴

⁴⁰ Stordrange (2014) s. 141

⁴¹ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 54

⁴² Stordrange (2014) s. 141

⁴³ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 54

⁴⁴ l.c

Grunnen til dette er at arbeidet er avgrenset i tid og omfang. Denne forskjellen omtales senere i oppgaven.

I motsetning til gjeldende rett, opererte ikke de tidligere bestemmelsene om korrupsjon med et generelt tilknytningsgrunnlag som eksplisitt omhandlet verv. Til tross for dette ble slike forhold også straffet tidligere. Et illustrerende eksempel er dommen i Rt-1986-1013.⁴⁵ Saken gjaldt en valgt kommunalråd som var tiltalt etter den tidligere straffeloven § 112. Kommunalråden hadde mottatt penger fra en søker for å gi andre politikere bestikkelser, og på denne måten påvirke saksbehandlingen i en bevillingssak. Kommunalråden anførte at dette ikke utgjorde en ”tjenestehandling” i lovens forstand, men Høyesterett konkluderte med at handlingen var omfattet av straffansvarets rekkevidde.

Bestemmelsen i § 276a slår derimot fast eksplisitt, at verv som tilknytningsgrunnlag omfattes av straffansvaret.

Mellom ”stillinger” og ”verv” kan det være flytende overganger. For eksempel benyttes betegnelsen ”verv” i arbeidsmiljøloven § 6-5, fjerde ledd. Ifølge bestemmelsen skal arbeidsgiveren sørge for at verv som verneombud ikke medfører inntektstap, eller forringelse av andre arbeidsvilkår. I praksis kan det være vanskelig å skille posisjonen som ansatt, og vervet som verneombud fra hverandre, i forhold til hvilket alternativ som får anvendelse ved korrupsjonshandlinger. Selv om det ikke er direkte avgjørende for straffansvaret å skille mellom de tre tilknytningsalternativene, illustrerer eksemplet også den selvstendige betydningen av ”verv” som et eget alternativ. Foruten alternativet ville straffansvaret medført vanskelige grensedragninger mellom ulike tilknytningsgrunnlag. Mange mottakerposisjoner ville falt utenfor bestemmelsens anvendelsesområde, og ansvaret ville følgelig blitt mindre effektivt.

En annen konsekvens, sett bort i fra manglende oppfyllelse av internasjonale forpliktelser, er en mulig endring av arbeidsmarkedet. Større bruk av ”verv” som betegnelse på arbeidsforholdet i stedet for ”stilling”, kan medføre enklere omgåelser av straffansvaret. En slik utvikling vil dog få direkte innvirkning på andre rettsdisipliner. Et eksempel er svakere beskyttelse av arbeidsmiljølovens rettigheter, og en innskrenket tilgang på stønader etter folketrygdloven, ettersom dette regelverket skiller mellom ulike tilknytningsgrunnlag.⁴⁶

Dette viser også et samspill mellom ulike rettsdisipliner.

3.2.3 Oppdrag

”Oppdrag” omfattes også av de alternative tilknytningsmulighetene i § 276a.

⁴⁵ Dommen er omtalt av Stordrange (2014) på s. 141

⁴⁶ Se arbeidsmiljøloven § 1-8 (1) og folketrygdloven §§ 1-8, 1-9

En alminnelig oppfatning av begrepet, tilsier at noen skal utføre en eller flere nokså konkrete oppgaver eller ytelser for en annen part. Den som tar oppdraget benevnes ”oppdragstaker”, og den som gir oppdraget benevnes ”oppdragsgiver”.

Et aktuelt eksempel på oppdragsarbeid er advokater med enkeltstående oppdrag.⁴⁷ Konsulenter og eiendomsmeglere er eksempler på andre arbeidsposisjoner som faller inn under denne kategorien.⁴⁸ Alternativet omfatter også forskere eller sakkyndige som har fått i oppdrag å foreta en utredning av, eller avgi uttalelser om, særskilte problemstillinger.⁴⁹

Det er ingen bestemmelser i loven som gir svar på når man står overfor et stillingsforhold, et verv, eller et oppdragsforhold. En naturlig forståelse av begrepet taler allikevel for at ”oppdrag” er arbeidsforhold av kortere varighet, enn det som gjelder ved stillingstilknytninger, og for så vidt også ved tilknytning til verv. Det fremgår av juridisk teori at oppdrag er ”en avgrenset arbeidsytelse, av omfang eller i tid”.⁵⁰ Standpunktet underbygger tolkningsresultatet. Det må imidlertid bemerkes at det ikke foreligger et krav til varigheten av arbeidsforholdet for noen av tilknytningsalternativene.⁵¹ Også helt korte arbeidsforhold er i utgangspunktet omfattet av bestemmelsen. I realiteten medfører dette at oppdragets varighet kan være lengre enn stillingsforhold og verv, selv om dette er mindre vanlig.

Et eksempel på en avgrenset arbeidsytelse både i tid og i omfang, er et dommeroppdrag i en fotballkamp. Et praktisk tilfelle er at dommeren mottar en utilbørlig fordel fra en utøver eller publikum, for å dømme slik at kampen får et bestemt utfall. Arbeidet varer kun i et par timer, men dersom dommeren mottar fordelene i anledning av oppdraget, omfattes posisjonen av tilknytningsvilkåret i § 276a, og vedkommende kan straffes for passiv korrupsjon.⁵² Dette forutsetter riktignok at også andre straffbarhetsvilkår er oppfylt.

Det er nokså vanlig å benytte folk til arbeid for et kortere tidsrom, jfr. vurderingene om midlertidig stilling. Oppdragsalternativet kan være aktuelt i forbindelse med forefallende arbeid, eller der et bestemt problem i en bedrift skal løses.⁵³ Oppdragsarbeid kan også være svært praktisk for bedriften, dersom arbeidet knytter seg til et problem som ikke er en del av deres naturlige arbeidsområde, eller der arbeidet kun er aktuelt ved sjeldnere anledninger.

⁴⁷ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 54

⁴⁸ L.c

⁴⁹ NOU 2002:22 s. 40

⁵⁰ Andenæs (2008) s. 421

⁵¹ Stordrange (2014) s. 153

⁵² Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 54

⁵³ <http://www.arbeidsrettsadvokater.no/ansettelse/arbeidstaker-eller-oppdragstaker/>

Eksemplene retter seg mot bedrifter, men det kreves ikke at arbeidet er knyttet til en bestemt oppdragsgiver. Oppdraget kan for eksempel også være for en organisasjon eller en offentlig etat.⁵⁴ Eksempelet om dommeroppdrag i en fotballkamp illustrerer oppdragsarbeid for en organisasjon. Oppdragstakeren kan utføre oppdraget for både private og offentlige oppdragsgivere, ettersom bestemmelsen ikke skiller mellom arbeidsposisjoner i offentlig og privat sektor.

I praksis er oppdrag enkeltstående arbeidsforhold, som startes og avsluttes i henhold til avtale. En oppdragstaker kan allikevel ha flere oppdrag for samme oppdragsgiver. Basert på omfanget av hvert oppdrag, varigheten, og hyppigheten på antall oppdrag, kan et slikt arbeidsforhold i realiteten gå over til å være et stillingsforhold. I likhet med forskjellene mellom verv og stilling, illustrerer dette at tilknytningsalternativene har flytende overganger.

Det er som nevnt ikke direkte avgjørende for straffbarhetsvurderingen å skille mellom de ulike alternativene. Dersom spørsmålet allikevel kommer på spissen, gir ikke ordlyden svar på når man står overfor et oppdrag i motsetning til en stilling. En eventuell vurdering av grensingen må således ta utgangspunkt i andre kilder. På flere rettsområder der den konkrete tilknytningen er av betydning, som for eksempel i disipliner som skatterett og arbeidsrett, benyttes momentene i folketrygdloven §§ 1-8, 1-9 og 1-10. Momentene knytter seg til forskjellen mellom arbeidstakere, frilansere med enkeltstående oppdrag, og selvstendige næringsdrivende. Frilanserbegrepet ligner umiddelbart mest på oppdragsarbeid. Det er også gitt uttrykk for noen faktorer av betydning for skillet i svensk juridisk teori, tilknyttet korrupsjonsbestemmelsene før lovendringen i 2012.⁵⁵

Det taler for oppdragsforhold dersom arbeidsgiveren har liten eller ingen instruksjonsmyndighet over utførelsen av arbeidet, at arbeidstakeren kan stille med eget utstyr, som for eksempel eget verktøy, og at det er oppdragstakeren som har risikoen for resultatet av oppdraget. Det taler også for oppdrag dersom det ytes godtgjørelse for utført oppdrag, i stedet for fast lønn. Om vedkommende kan sette arbeidet vekk til andre uten prinsipalens samtykke, eller om arbeidet må utføres personlig, må også tas i betraktning. Dersom arbeidet kan settes bort til andre, er dette en indikasjon på oppdragsforhold.

Partene i arbeidsforholdet er som regel klare over hva slags tilknytning som foreligger, og en utenforstående tredjemann må forholde seg til dette.

⁵⁴ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 54

⁵⁵ <http://www.institutetmotmutor.se/lagtext>, Cars (2001) s. 29

Som et illustrerende eksempel på vurderingen, vises det til Agder Energi-saken som ble presentert under stillingsbegrepet. Som følge av flytende overganger mellom tilknytningsalternativene, kan en engasjementsstilling også anses som et ”oppdrag”.

Spørsmålet er altså om en engasjementsstilling omfattes av ”stilling” eller ”oppdrag”.

En engasjementsstilling har en noe annen karakter enn et vanlig stillingsforhold mellom arbeidsgiver og arbeidstaker. Som illustrasjon definerer fagforbund og arbeidslivsorganisasjoner engasjementsstillinger som arbeidsforhold, der arbeidstakeren skal utføre ”et bestemt arbeid av forbigående art”.^{56 57} Den samme definisjonen er gitt for prosjektstillinger.

Engasjementavtalen var ment å vare i perioden 2005 og 2006. Avtalen var således ment å vare over et avgrenset tidsrom, noe som taler for oppdragstilknytning. Agder Energi hadde allikevel adgang til å forlenge avtalen, og i realiteten medførte dette at arbeidet ikke var umiddelbart forbigående. Slike forlengede omstendigheter kan føre til at arbeidsforholdet får større likhetstrekk til en stilling, enn til et oppdrag. At Agder Energi hadde rett til å inkludere andre ansvarsområder i arbeidet, taler også for ”stilling” og ikke ”oppdrag” jfr. definisjonen om ”et bestemt arbeid”.

Det fremgår også av faktum at omfanget av arbeidet var begrenset. Avtalen innebar at tiltalte skulle utføre arbeid i 100 timer, i løpet av hver måned i arbeidsåret. Vederlaget var fastsatt til en årlig sum på 1 500 000 kroner. At godtgjørelsen og omfanget av arbeidet på forhånd var fastsatt, vitner om oppdrag etter undertegnedes mening. For oppdrag taler også at tiltalte hadde rett til å bruke underleverandører i sin virksomhet, og rett til å gjøre påslag i deres timesats, samt at arbeidstakerens oppgaver ikke var direkte underlagt arbeidsgiverens myndighet.

Konklusjonen er ikke klar, men betraktningene viser at det må foretas en konkret vurdering av faktum dersom det er av interesse å foreta et skille mellom tilknytningsalternativene.

I likhet med betraktningene under ”verv”, har også oppdragstilknytning selvstendig betydning. Et mindre effektivt straffansvar, i tillegg til en økende bruk av oppdrag som et attraktivt tilknytningsgrunnlag, er nærliggende konsekvenser av en utelatelse. Også her kan dette føre til en endring av arbeidsmarkedet, med påfølgende innvirkning på andre rettsdisipliner.

Redegjørelsen for ”stilling”, ”verv” og ”oppdrag” viser at én arbeidssposisjon kan omfattes av flere tilknytningsalternativer. Det er for eksempel naturlig å benytte oppdragsbetegnelsen på advokaters arbeid for klienter. Allikevel er det vel så naturlig å benytte stillingsbetegnelsen på en slik arbeidssposisjon, i forbindelse med at advokaten er ansatt i et tjenesteforhold hos en arbeidsgiver.

⁵⁶ <https://www.handelogkontor.no/portal/pls/portal/docs/1/110004.PDF>, s 7

⁵⁷ <http://www.virke.no/virkehjelperdeg/tariff/Documents/Avtale%20for%20Reiselivsbransjen%20Virke%20HK%202012-2014.pdf>, s 5

I motsetning til andre disipliner, har sontringene mellom de ulike alternativene ikke betydning for straffansvarets grenser. Bestemmelsen skiller ikke mellom stillinger, verv og oppdrag. I et strafferettslig perspektiv, er det de nedre grensene for hver av tilknytningskategoriene som er interessante. Dette er temaet for problemstillingene i del to, men først skal avhandlingen se nærmere på § 276a, annet ledd.

3.2.4 Arbeidsposisjoner i utlandet

En fullstendig redegjørelse for tilknytningsalternativene på mottakersiden, krever også gjennomgang av straffansvaret ved stillinger, verv og oppdrag i utlandet, jfr. § 276a, annet ledd.

Straffansvar ved tilknytning til utlandet, reguleres i utgangspunktet av generelle jurisdiksjonsbestemmelser i straffeloven § 12.

Korrupsjonsbestemmelsene kommer til anvendelse på handlinger som begås i utlandet av norske statsborgere, eller andre personer hjemmehørende i Norge.⁵⁸ Bestemmelsene kan også anvendes på forhold begått i utlandet av utlendinger.⁵⁹ Slike forhold kan straffes i Norge, uten hensyn til om handlingen er straffbar i det landet handlingen er begått i.

Ved vedtakelsen av den nye bestemmelsen i § 276a, fikk bestemmelsen i annet ledd en særskilt regulering av slike tilfeller. Bestemmelsen fastslår at det med ”stilling, verv eller oppdrag” også menes ”stilling, verv eller oppdrag” i utlandet. Dette tillegget kan umiddelbart virke overflødig ved siden av de generelle bestemmelsene i straffeloven § 12, men det spesifikke supplementet ble blant annet begrunnet med at ikke alle korrupsjonshandlinger ville vært omfattet av § 12. Straffeloven § 12, nr 3, bokstav c, åpner for at bestikkelser av tjenestemenn i enkelte land ville falt utenfor, enten fordi handlingen ikke er straffbar der, eller fordi det er vanskelig å få klarhet i dette spørsmålet.⁶⁰ En slik rettslig tilstand medfører usikkerhet. Med tillegget i § 276a, andre ledd, ønsket lovgiver å gjøre det helt klart at bestemmelsen oppfyller internasjonale forpliktelser, samt en spesiell markering av at også slike handlinger er straffbare.⁶¹ Straffansvaret omfatter altså en utilbørlig fordel som gis eller mottas i anledning av en stilling, et verv eller et oppdrag i utlandet.

Et eksempel på den praktiske betydningen av et slikt ”utvidet” straffansvar fremgår av ”Norconsultsaken”.⁶² I forbindelse med utbyggingen av vann- og avløpssystemer i Dar es Salaam i

⁵⁸ Se straffeloven §§ 12, første ledd nr. 3 a

⁵⁹ Se straffeloven §§ 12, første ledd nr. 4 a

⁶⁰ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 46

⁶¹ *ibid* s. 57, 58

⁶² TOSLO-2009-187431

Tanzania, ble en konkurranse om byggeledelsen utlyst av Dar es Salaam Water and Sewerage Authority (DAWASA). Vinnerne av konkurransen bestod av et Joint Venture bestående av to utenlandske selskaper og det norske selskapet Norconsult. Tingretten fant det bevist at det samlet ble utbetalt 70.000 kroner i bestikkløst til ansatte i DAWASA. To av de ansatte i Norconsult hadde et medvirkeransvar til korrupsjonsavtalen og utbetalingene til de utenlandske offentlige tjenestemennene, og ble dømt for aktiv grov korrupsjon.

Det bemerkes i forarbeidene at utvidelsen av mottakergruppen i § 276a er ment som en videreføring av straffeloven § 128, annet ledd.⁶³ Bestemmelsen lyder: ”Som offentlig tjenestemann etter første ledd regnes også utenlandske offentlige tjenestemenn og tjenestemenn i mellomstatlige organisasjoner”. Det legges til grunn at ”mellomstatlige organisasjoner” betyr internasjonale organisasjoner som er etablert av stater, statlige organer, eller andre mellomstatlige offentlige organisasjoner, som for eksempel FN og EU.⁶⁴ En slik presisering kan skape tvil om hvorvidt arbeidsposisjoner tilknyttet andre organisasjoner enn de mellomstatlige, omfattes av bestemmelsen i § 128.

Spørsmålet er om dette kan føre til at bestemmelsen i § 276a må tolkes innskrenkende.

En utvidelse av straffansvaret til posisjoner i andre organisasjoner enn de mellomstatlige, er ikke nødvendig for å tilfredsstille forpliktelsene etter Europarådskonvensjonen.⁶⁵ Dette kan dog ikke få avgjørende betydning ved tolkningen av en bestemmelse i norsk strafferett.

Ordlyden skiller ikke mellom ulike organisasjoner i utlandet. Dette kan tale for at personer med tilknytning til ikke- mellomstatlige organisasjoner omfattes av § 276a. Til støtte for en slik tolkning presiseres det i forarbeidene at henvisningen til ”mellomstatlige organisasjoner” er tatt bort, nettopp fordi det er ønskelig at også slike mottakerposisjoner skal oppfylle vilkårene for straffansvar i § 276a.⁶⁶ På bakgrunn av dette er det ikke grunnlag for et innskrenkende tolkningsresultat i § 276a, annet ledd.

3.3 Konsekvenser av betydning ved et sammenlignende perspektiv

En sentral følge av de nye bestemmelsene, er opphevelsen av det tidligere skillet mellom sektorene.⁶⁷ Opphevelsen medfører at det ikke lengre skiller mellom tjenestestillinger og andre

⁶³ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 46

⁶⁴ *ibid* s. 47

⁶⁵ *l.c*

⁶⁶ *l.c*

⁶⁷ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 53

offentlige ansettelsesforhold i offentlig sektor.⁶⁸ Den praktiske betydningen av dette kan illustreres med et eksempel.

Det er ikke tvilsomt at offentlige tjenestemenn både var, og er, omfattet av straffansvaret for korrupsjon. I forbindelse med forklaringer av begrepet ”offentlig tjenestemann” utenfor en rettslig sammenheng, avgrenses det uttrykkelig mot embetsmenn, statsråder og statssekretærer.⁶⁹ En tilsvarende avgrensning fremgår også av tjenestemannsloven § 1, men det bemerkes at embetsmenn omfattes der dette uttrykkelig er sagt.

En positiv avgrensning til ”offentlig tjenestemann” kan derfor medføre at embetsmenn, statsråder og statssekretærer faller utenfor straffansvarets anvendelsesområde, eventuelt at det oppstår vanskelige grensedragninger som domstolene må ta stilling til. Ettersom bestemmelsen nå omfatter alle offentlige ansatte, har slike problemstillinger ingen interesse vedrørende tilknytningsvilkåret.

Av særlig betydning for privat sektor, kreves det ikke lenger at vedkommende har en slik særskilt myndighet som tidligere var nødvendig ved straffeforfølgning, jfr. § 275.

I motsetning til de eldre bestemmelsene, skilles det ikke lenger mellom ulike konkrete mottakerposisjoner i henhold til tilknytningsvilkåret. Det er således uten betydning hvor i ”arbeidshierarkiet” mottakeren befinner seg. I offentlig sektor gjelder dette uavhengig av om arbeidsposisjoner er tilknyttet staten, kommunen eller fylkeskommunen. Også i privat sektor gjelder ansvaret enhver fysisk person som opptrer i anledning av et arbeidsforhold.⁷⁰

Bestemmelsen omfatter derfor også underordnede arbeidsposisjoner, som for eksempel sekretærer og resepsjonister. Det samme gjelder stillinger, verv eller oppdrag som knytter seg til manuelt arbeid som bud, renholdspersonell og sjåfører.⁷¹

Så lenge arbeidstilknytningen omfattes av enten ”stilling, verv eller oppdrag”, har den eksakte arbeidsposisjonen i teorien ikke betydning for straffansvarets grenser. Den konkrete arbeidsposisjonen kan derimot være av betydning i et praktisk, bevismessig perspektiv, ettersom en lavere arbeidstilknytning i seg selv kan tale mot at det foreligger sammenheng mellom ytelsen og arbeidet.

Som en oppsummerende konsekvens omfatter straffansvaret i dag mange arbeidsposisjoner på mottakersiden som tidligere falt utenfor straffansvarets rekkevidde.

⁶⁸ Stordrange (2014) s. 144, Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 53

⁶⁹ http://no.wikipedia.org/wiki/Offentlig_tjenestemann

⁷⁰ Stordrange (2014) s. 153

⁷¹ *ibid* s. 144

4 Problemstillinger av betydning for alle tilknytningsalternativene

4.1 Innledning

I det følgende skal det foretas en nærmere vurdering av enkelte problemstillinger, som er av betydning for alle tilknytningsalternativene. Problemstillingene omhandler de nedre grensene for straffansvar. Det gjennomgående spørsmålet er altså hvilke tilknytningsgrunnlag som oppfyller vilkåret om arbeidstilknytning i § 276a.

4.2 Egen arbeidsposisjon

4.2.1 Påvirkningsagent

I § 276a kreves det at ytelsen må skje i anledning av en stilling, et verv eller et oppdrag. En naturlig forståelse av begrepene tilsier umiddelbart at fordelen må mottas i anledning av vedkommendes egen arbeidsposisjon. Til støtte for en slik tolkning, anfører Andenæs at gjerningsmannen ved passiv korrupsjon ”... må være i en posisjon som loven kaller stilling, verv eller oppdrag”.⁷² At vedkommende selv må være i en slik posisjon fremgår også av kravet til årsakssammenheng mellom fordelen og posisjonen, jfr. ”i anledning av” i § 276a. Bestemmelsen får derfor ikke anvendelse på utilbørlige fordeler som gis eller mottas uten tilknytning til mottakerens egen arbeidsposisjon.

At straffansvaret for korrupsjon kun er anvendelig dersom ytelsen skjer i anledning av mottakerens egen arbeidstilknytning, medfører en interessant grensegang mot straffansvar for påvirkningshandel, jfr. § 276c.

Det fremgår av ordlyden i § 276c, at den som krever/mottar/aksepterer eller gir/tilbyr en utilbørlig fordel for å påvirke utføringen av en stilling, et verv, eller et oppdrag, straffes med bøter eller fengsel i inntil 3 år. Bestemmelsen har mange likhetstrekk med bestemmelsen i § 276a, og skal i stor grad forstås på samme måte.⁷³ Den vesentlige forskjellen mellom bestemmelsene kommer til syne ved kravene til mottakerkretsen.

I § 276a er den passive mottaker innehaver av enten en stilling, et verv eller et oppdrag, og fordelen må gis eller mottas i anledning av dette tilknytningsgrunnlaget. I § 276c innføres en tredjeperson i bildet, en påvirkningsagent. Påvirkningsagenten opptrer som mellommann, og

⁷² Andenæs (2008) s. 421

⁷³ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 60

mottar en utilbørlig fordel for å påvirke en som nettopp omfattes av mottakerposisjonene i § 276a. Det spesielle er altså at en tredjemann er plassert inn i forholdet.⁷⁴

Bestemmelsen i § 276c har følgelig selvstendig betydning ved siden av § 276a, ved påvirkningshandlinger som skjer uten den nødvendige tilknytningen til mottakerens arbeidsposisjon.⁷⁵ Hvem som mottar fordelene, og hvilken posisjon de har i det konkrete forholdet, kan allikevel være vanskelig å fastslå. For eksempel omfattes forholdet av § 276a, dersom påvirkningsagenten mottar en utilbørlig fordel i anledning av sin egen arbeidsposisjon.

Grensegangen eksemplifiseres også i forarbeidene. Det vises til en saksbehandler i et forvaltningsorgan, som mot betaling påtar seg å påvirke en beslutning som skal fattes av lederen av forvaltningsorganet. Fordelen mottas her i anledning av saksbehandlerens egen stillingstilknytning, og rammes derfor av § 276a og ikke § 276c, selv om gjenytelsen består i påvirkning.⁷⁶ Dersom påvirkningsobjektet ikke har noen tilknytning til påvirkningsagentens virksomhet, vil utfallet trolig bli et annet.

Et kanskje mer praktisk tilfelle, er familiære relasjoner mellom påvirkningsagenten og påvirkningsobjektet. Eksempelet om forvaltningslederen er igjen illustrerende. Dersom påvirkningsagenten er forvaltningslederens ektefelle, er fordelene sannsynligvis ikke gitt i anledning av ektefelles stilling, men i anledning av hans eller hennes nære forhold til påvirkningsobjektet. Følgelig kommer § 276c til anvendelse.

I grensetilfeller kan det legges vekt på ”om påvirkningsagentens atferd fremstår som illojal i forhold til vedkommendes egen arbeids- eller oppdragsgiver”, ettersom dette utgjør et kjennetegn ved ordinær korrupsjon.⁷⁷ Det antas i forarbeidene, at det sjeldent kan anses illojalt overfor egen arbeidsgiver, at en ansatt i et informasjonsrådgivningsfirma mottar en utilbørlig fordel fra en kunde for å påvirke et bestemt politisk miljø.⁷⁸ Det forutsettes imidlertid at arbeidsgiveren er kjent med, og mottar vederlaget for, oppdraget. Under slike omstendigheter vil § 276c være riktig hjemmel for straffansvar. Utfallet er mindre opplagt dersom den ansatte også er politisk aktiv, og har påtatt seg å øve innvirkning på partifeller.⁷⁹ Dette kan anses illojalt overfor partiorganisasjonen, og gjør det mer naturlig å vurdere straffansvar for korrupsjon, jfr. § 276a.

⁷⁴ Andenæs (2008) s. 425

⁷⁵ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 59

⁷⁶ l.c

⁷⁷ l.c

⁷⁸ l.c

⁷⁹ l.c

Grensegangen mellom korrupsjon og påvirkningshandel er avgjørende for hvilken strafferamme som kommer til anvendelse. Den prinsipale bestemmelsen i § 276a kan medføre inntil ti års fengsel dersom handlingen er grov, jf § 276b. Bestemmelsen i § 276c opererer med en øvre strafferamme på tre år. Gjerningspersonen risikerer altså en mer alvorlig straff om § 276a kommer til anvendelse. Den konkrete mottakerposisjonen er derfor av stor betydning.

4.2.2 Mellommenn

Vurderingen av forskjellen mellom påvirkningshandel og korrupsjon, med mottakerens posisjon som en avgjørende faktor, medfører interesse for å se nærmere på andre flerpartsforhold. Mer presist skal avhandlingen vurdere andre tilfeller, der bruk av mellommann kan være aktuelt.

Det foreligger ingen klar definisjon av hvilke posisjoner som faller inn under begrepet ”mellommann”. Det fremgår derimot av forarbeidene til eiendomsmeglerloven, at meglere tradisjonelt defineres som ”en selvstendig mellommann som opptre for fremmed regning”.⁸⁰ Definisjonen indikerer at mellommannsforhold foreligger der en tredjeperson er gitt en formidlerrolle, og opptre på vegne av den egentlige parten.

I enkelte sammenhenger kan det være nødvendig eller praktisk å benytte seg av en mellommann, for eksempel der den reelle parten av ulike grunner ønsker å være anonym. Den praktiske betydningen er også illustrert i rettspraksis.

Et eksempel er avgjørelsen i THEGG-2013-41635. Saken gjaldt en tidligere banksjef, som betalte sin tidligere underordnede i banken 160.000 kroner for en rask behandling av lånesøknader. Handlingene ble utført på vegne av en tidligere kunde i et finansmeglingselskap. Tiltalte var ansvarlig for den etablerte kontakten mellom partene, og for fremsettelsen av tilbud om en utilbørlig fordel. På bakgrunn av dette la retten til grunn, at vedkommende hadde en formidlerrolle mellom de to egentlige partene i forholdet. Den tidligere banksjefen ble dømt for medvirkning til korrupsjon, jfr. straffeloven § 276a, tredje ledd.

Som avhandlingen viser, forutsetter straffansvaret tilknytning til en stilling, et verv eller et oppdrag. Spørsmålet er om en slik mellommannsposisjon i seg selv kan oppfylle kravet om arbeidstilknytning i § 276a, eller om det kun er et medvirkningsansvar som er aktuelt, i likhet med avgjørelsen presentert ovenfor.

Avhandlingen skal belyse problemstillingen ved å se nærmere på enkelte mellommanns-tilfeller.

⁸⁰ Ot.prp. nr. 16 (2006-2007) s. 15

Betegnelsen ”stråmann” benyttes der den egentlige parten i forholdet benytter en annen person til å opptre for seg. Stråmannen opptre i eget navn, og forholdet mellom stråmannen og hovedmannen vil følgelig være ukjent for bestikkeren.⁸¹ Det faktum at stråmannen opptre for en annen, kan tale for at posisjonen omfattes av oppdragsbegrepet i § 276a, og at stråmannen selv kan straffes som passiv bestikker. Dette er også lagt til grunn i juridisk teori.⁸²

En kommisjonær har også oppdrag for prinsipalen, og har således tillatelse til å handle i en annens sted. I likhet med stråmannen opptre kommisjonæren i eget navn.⁸³ Disse momentene taler i likhet med ”stråmann”- tilfellene for oppdragstilknytning. Det fremgår allikevel av NOU 1994:19 om finansavtaler og finansoppdrag, at det er vanlig for denne typen mellommenn å handle for oppdragsgiverens regning.⁸⁴ Å handle for oppdrags- eller arbeidsgiverens regning taler for stilling, og ikke oppdrag. På en annen side er skillet mellom alternativene som kjent ikke avgjørende for straffansvaret.⁸⁵

Agenter derimot, har en noe annen rolle. Ved bruk av finansverdenen som eksempel, består agentens oppgaver i å ta kontakt med markedet og innhente tilbud fra kunder. Også i slike tilfeller utøves arbeidet på vegne av en hovedmann. Til forskjell fra kommisjonærer og stråmenn, har agentene vanligvis ikke fullmakt til å slutte avtale på hovedmannens vegne. Dette kan imidlertid ikke være avgjørende, ettersom agenten uansett må kunne sies å være ”ansatt” og dermed omfattet av stillingsbegrepet.

Betraktningene viser etter min mening, at ”mellommenn” selv kan oppfylle vilkåret om arbeidstilknytning i § 276a. Felles for eksemplene er at de skiller seg fra forholdene i rettsavgjørelsen om banksjefen og hans medvirkningsrolle. Banksjefen opptrådte på vegne av en bekjent. I de presenterte eksemplene utøves også en form for arbeid på vegne av en annen, men forskjellen består i at disse posisjonene omfattes av et slags arbeidsforhold. De utøver nettopp en form for oppdrag på vegne av en arbeids- eller oppdragsgiver. Dette taler for at de selv oppfyller kravet til et akseptert tilknytningsgrunnlag. På bakgrunn av betraktningene er det naturlig å anta at også andre mellommenn kan oppfylle tilknytningskravet.

Felles for mellommennsposisjonene er at det allikevel må foretas en nærmere vurdering av hvilket straffansvar som er aktuelt. Som det fremgår av drøftelsen, kan mellommannen selv

⁸¹ Stordrange (2014) s. 154

⁸² l.c

⁸³ l.c, Wikipedia, søkeord: ”agent”.

⁸⁴ NOU 1994:19 s 252

⁸⁵ Jfr. redegjørelsen for tilknytningsalternativene

oppfylle kravet til ”stilling, verv eller oppdrag”. Dersom et slikt grunnlag ikke kan bevises, vil ansvaret bero på en medvirkningsvurdering, jfr. straffeloven § 276a tredje ledd.

Om mellommannen mottar bestikklser uten å informere prinsipalen, må han også kunne dømmes for utroskap etter straffeloven § 275.⁸⁶

Straffansvar kan selvsagt være aktuelt også for hovedmannen, men dette forutsetter at vedkommende selv har en viss nærhet til forbrytelsen. En slik nærhet kan for eksempel bestå i instruks gitt av prinsipalen, om hva som skal gjøres.

4.2.3 Ikke-fysiske mottakere

Kravet om at fordelene må ytes i anledning av mottakerens egen arbeidsposisjon, kan tilsi at vedkommende også må være en fysisk person. Det er lite naturlig å omtale ikke-fysiske mottakere som innehavere av egne arbeidsforhold. Til støtte for en slik tolkning, uttrykker Stordrange at mottakeren kan være ”enhver fysisk person” med et ansettelsesforhold.⁸⁷ Uttalelsen gjelder private arbeidsforhold, men ettersom bestemmelsen ikke skiller mellom sektorene, må bemerkingen åpne for et tilsvarende standpunkt i offentlige korrupsjonsforhold. Dette er uansett kun et utgangspunkt.

Den praktiske betydningen av problemstillingen, er illustrert i et eksempel omtalt av Stordrange i juridisk teori.⁸⁸ Eksemplet omhandler en vurdering utført av den svenske justisombudsmannen, og knytter seg til en sak om forholdet mellom SAS og det svenske luftfartsverket. Tjenestemennene i Luftfartsverket mottok fordeler fra flyselskapet i form av gratis reiser. Ombudsmannen anså dette prinsipielt utilfredsstillende, fordi ordningen reiste spørsmål om ikke fordelene kunne true allmennhetens tillit til Luftfartsverket og tjenestemennene. Den svenske justisombudsmannen reiste også innvendinger mot en rabattordning som de ansatte hadde i sin private rolle, gjennom arbeidstilknytningen. En slik fordel måtte også anses utilbørlig. Derimot ble det ikke ansett som utilbørlig, at Luftfartsverket selv kunne motta slike rabatter som var vanlige for storkunder. Vurderingen illustrerer nettopp et mulig skille mellom fysiske- og ikke-fysiske personer som mottakere.

Skildringene var også av interesse for Norge, ettersom saksforholdet hadde en parallell til en lignende sak i det norske Luftfartsdirektoratet. Stordrange benytter eksemplet i tilknytning til utilbørlighetskravet, men saken belyser etter min mening også vilkåret om arbeidstilknytning på mottakersiden.

Eksempelet gjaldt dog forvaltningsrettslige spørsmål, og ikke strafferettslige. Det er naturlig å anta at grensene for anvendelse av sivilrettslige bestemmelser, er noe bredere enn grensene

⁸⁶ Stordrange (2014) s. 154

⁸⁷ *ibid.* s. 153

⁸⁸ *ibid.* s. 173

for straffansvar. At ytelsene til Luftfartsverket som sådan var lovlige, kan tale for en tilsvarende løsning i et strafferettslig perspektiv. Det faktum at standpunktet fremgår av en vurdering, og ikke av en rettskilde, i tillegg til den svenske opprinnelsen, må imidlertid få betydning for tyngden av argumentet. En tilsvarende konklusjon kan ikke legges opprøvet til grunn for omfanget av straffansvaret i norsk rett.

Avhandlingen skal av den grunn se nærmere på enkelte tilknytningsgrunnlag der mottakeren ikke er en fysisk person.

Det avgrenses i juridisk teori mot ytelser som gis eller mottas av medkontrahenten selv.⁸⁹ Medkontrahent må i korrupsjonssammenheng bety en juridisk enhet som den passive mottakeren har en arbeidstilknytning til. Et eksempel på en juridisk enhet kan være et selskap. Dersom den aktive bestikker gir et selskap en utilbørlig fordel, anses dette ikke som korrupsjon.⁹⁰ Når mottakeren er et selskap, er fordelene ikke gitt ”i anledning av stilling, verv eller oppdrag”. En juridisk person kan ikke ha et ansettelsesforhold.

Det er en forutsetning at det er selskapet selv som mottar fordelene, og ikke en ansatt eller en annen fysisk person med arbeidstilknytning til selskapet. I det sistnevnte tilfellet vil vurderingen følgelig bli en annen.

I praksis mottas ytelser til selskapet av en ansatt som har ansvaret for selskapets økonomiske forhold. Dette kan medføre utfordringer i forhold til grensegangen. Vurderingstemaet er hvorvidt fordelene faktisk er gitt eller mottatt av selskapet selv, eller av den fysiske personen i anledning av sin arbeidssposisjon. I en slik vurdering kan det få betydning om den fysiske personen har påvirkningsmuligheter eller annen form for myndighet, vedrørende beslutninger og styring av selskapet. Selv om det ikke lenger er et krav til selvstendig myndighet i arbeidssposisjonen, kan slike omstendigheter gjøre det vanskeligere å bevise at fordelene var ment til selskapet selv. Dette gjelder kanskje særlig i offentlig sektor. Ytelser mottatt av en fysisk person med mye makt, oppfattes i større grad dit hen at uriktige tjenestehandlinger finner sted. Beskyttelse av tillit til saklig myndighetsutøvelse, kan derfor påvirke utfallet av vurderingen. Tilsvarende betraktninger kan gjøre seg gjeldende i privat sektor, der ytelsen i praksis mottas av en overordnet fysisk person i næringslivet.

Det fremgår også av juridisk teori, at fordeler som mottas av eieren av et personlig, ansvarlig selskap, faller utenfor straffansvarets anvendelsesområde.⁹¹ Det kan allikevel oppstå en grensegang dersom mottakeren selv har en arbeidssposisjon i selskapet. Mottakeren er altså både eier av, og ansatt i, selskapet. Stordrange legger til grunn at andre ansatte, tillitsmenn og råd-

⁸⁹ *ibid.* s. 153

⁹⁰ *ibid.* s. 153

⁹¹ *ibid.* s. 154

givere for selskapet faller utenfor den berettigede sfære.⁹² Dersom mottakeren har en slik posisjon aktiveres ikke en nødvendig grensevurdering, og utilbørlige fordeler omfattes av straffansvaret. Posisjonene og eierinteressene er ikke de samme i slike forhold. Problemstillingen er derfor mest aktuell når fordelen ytes eierposisjoner, og andre posisjoner i selskapet som har direkte tilknytning til eierskapet.

De fysiske arbeidsposisjonene må altså skilles fra selskapet som sådan. Utfordringen består nettopp i å skille mellom fordeler som gis eller mottas av selskapet selv, og fordeler i anledning av eierens egen stillingstilknytning. Tilsvarende vurdering må også foretas i andre tilfeller der eierinteresser kan kollidere med arbeidsinteresser. Eksempler på slike er posisjonen som selvstendig næringsdrivende, og eiere eller deleiere av andre virksomheter eller bedrifter.

En annen problemstilling gjelder økonomiske bidrag til politiske partier. Politiske partier er ikke fysiske personer, og har følgelig ikke et arbeidsforhold. Ordlyden og de innledende bemerkningene tilsier, at heller ikke ytelser til politiske partier omfattes av korrupsjonsbestemmelsen.

Det bemerkes i forarbeidene at partiorganisasjoner har et økende behov for eksterne bidrag, utover bidragene fra partimedlemsavgiften.⁹³ Straffelovrådets oppfatning er at ”alminnelige bidrag” til partier må anses lovlige.⁹⁴ Dette får støtte av departementet, som tilføyer at også bidrag ut over ”det alminnelige” må aksepteres.⁹⁵ Oppfatningene gjelder utilbørlighetsvurderingen, men er også illustrerende for innholdet av tilknytningskravet. At ytelser til slike mottakere uttrykkelig er lagt til grunn som lovlige i forarbeidene, tilsier at politiske partier faller utenfor de mottakerposisjonene som omfattes av § 276a. Konklusjonen underbygges av bestemmelsen i partiloven § 17, som fastslår at bidrag til politiske partier tillates. Dette gjelder allikevel med de begrensninger som følger av partiloven § 17a. Begrensningene innebærer blant annet at partiet ikke kan motta anonyme bidrag, bidrag fra rettssubjekter under statens eller annen offentlig myndighets kontroll, eller bidrag fra utenlandske givere.⁹⁶

Begrensningene kan være et argument for en utvidende tolkning av straffansvaret i korrupsjonsbestemmelsen, slik at også enkelte ikke-fysiske mottakere omfattes. Bortsett fra disse konkrete unntakene, må konklusjonen være nokså klar. Et parti oppfyller ikke tilknytningskravet på mottakersiden.

⁹² *ibid.* s. 154

⁹³ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 31, Transparency Internationals bemerkninger

⁹⁴ NOU 2002:22 s. 39

⁹⁵ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 35

⁹⁶ Partiloven § 17a, første og andre ledd.

Et bidrag til et politisk parti kan fremme både partiets målsetninger generelt, og være fordelaktig for individuelle representanter for partiet. Forutsetningen er, i likhet med betraktningene ovenfor, at fordelene gis eller mottas av partiet som sådan, og ikke i anledning av posisjonen til en ansatt, en tillitsmann, eller andre fysiske personer med arbeidstilknytning til partiet. Dersom ytelsen kan relateres til en tjenesteytelse foretatt av en representant i partiet, kan dette være et moment som taler for at fordelene har tilknytning til en stilling, et verv eller et oppdrag. Motsatt kan det være vanskeligere å bevise tilknytning til en arbeidsposisjon, dersom ytelsen ikke er forenet med vilkår eller forbehold.

Bidrag til offentlige etater er et annet eksempel på en mottaker som ikke er en fysisk person. Spørsmålet er om det foreligger et sterkere grunnlag for en utvidende tolkning i slike tilfeller. Ifølge Stordrange kan offentlige etater som sådan, i motsetning til bedrifter og partier, ikke motta gaver, med unntak for reklame, leilighetsgaver og lignende.⁹⁷ Det utdypes ikke hvorvidt dette gjelder straffansvaret eller kun sivil regulering. På grunn av lovens ordlyd og de tidligere betraktningene, må et slikt utgangspunkt vurderes nærmere.

Offentlige etater fatter i større og mer kontinuerlig grad vedtak med direkte innvirkning på borgernes rettsstilling, enn det som er tilfellet i selskaper, partier og bedrifter. Et eksempel er forvaltningsarbeid med daglige enkeltvedtak og konkrete konsekvenser for den aktuelle part. Politiske vedtak vil selvsagt medføre virkninger av betydning for borgerne, men som regel i mindre synlig grad for den enkelte. Forskjellen taler for et utvidende tolkningsresultat, ettersom påvirkningsfaren fremstår som mer aktuell i offentlige etater.

Hensynsbetraktninger kan også tale for en utvidende tolkning. Offentlig myndighetsutøvelse skal bygge på integritet og frihet fra utenforliggende påvirkning. Dersom private individer "sponser" offentlig virksomhet, kan dette medføre et avhengighetsbånd som utad bryter med grunntanken om at det offentlige skal ivareta fellesinteresser i samfunnet på en habil og nøytral måte. Slike forhold kan medføre en trussel for allmennhetens tillit til arbeidet i offentlig sektor, som er en nødvendig faktor for opprettholdelsen av et stabilt demokrati.⁹⁸ Vekten av reelle hensyn er derfor større her, sammenlignet med de andre vurderingene av ikke-fysiske mottakere.

Til tross for dette taler vektige argumenter som lovens ordlyd, legalitetsprinsippet og forbrytelsens alvorlige karakter mot en utvidende tolkning.

⁹⁷ Stordrange (2014) s. 160

⁹⁸ Thrap-Meyer (2001) s. 38

Konklusjonen er således ikke klar etter min mening. Bevisvurderingen av hvem som er den reelle mottakeren, vil uansett kunne bli vanskeligere å foreta i slike forhold. Stordrange gir også uttrykk for dette, ved at ytelser til offentlige etater eller organer kan oppfattes som en bestikkelse av flere tjenestemenn under ett.⁹⁹

Betraktningene viser at det først og fremst er fysiske personer som oppfyller kravet til tilknytning i § 276a. For andre mottakere må ethvert tilfelle vurderes konkret. Grunnlaget for en utvidende tolkning er varierende, men størst ved offentlige etater som mottakere. Felles for eksemplene er allikevel at det må foretas en bevisvurdering av hvem som er den egentlige mottakeren.

Det gjøres oppmerksom på at fordelene kan være ment for andre, jfr. ”for seg eller andre” i § 276a, bokstav a. Dette endrer ikke det faktum at mottakeren må ha tilknytning til egen arbeidsposisjon.

4.3 Avgrensinger som følge av arbeidsforholdets karakter

Kravet om en nødvendig tilknytning til en arbeidsposisjon, medfører i seg selv enkelte avgrensings spørsmål. For det første må omfanget av arbeidet vurderes. Det må foretas en nærmere vurdering av hvor grensene går, vedrørende hvilke oppgaver som omfattes av den konkrete arbeidstilknytningen.

For det andre kjennetegnes stillinger, verv og oppdrag av en iboende tidsbegrensning. Arbeidsforholdet startes og avsluttes, som regel i samsvar med en avtale mellom arbeidstakeren og arbeidsgiveren. Av den grunn synes det naturlig å avgrense mot fordeler som ytes i forkant og i etterkant av et formelt tilknytningsgrunnlag. Problemstillingene vurderes i det følgende, og i den nevnte rekkefølgen.

4.3.1 Arbeidets omfang

Arbeidsforholdets karakter tilsier at arbeidstakeren skal utføre de arbeidsoppgaver han eller hun er ansatt til å gjøre. Arbeidsavtalen vil typisk utgjøre et naturlig utgangspunkt for hvilke oppgaver som omfattes av arbeidsposisjonen. Rekkevidden av straffansvaret kommer på spissen, dersom vedkommende mottar en fordel i anledning av arbeid eller funksjoner, som faller utenfor en naturlig del av arbeidsposisjonen.

⁹⁹ Stordrange (2014) s. 160

Problemstillingen er belyst i en dom fra 1962.¹⁰⁰ Saken gjaldt en tolloppsynsmann som hadde bistått spritsmuglere på ulike måter. Bistanden besto blant annet i unnlattelse av å rapportere om smuglingen, samt kjøring av smuglerne hjem, etter lossing av smuglergodset. For dette mottok tolloppsynsmannen godtgjørelse i form av flasker med brennevin. Spørsmålet var om kjøringen, isolert sett, kunne anses som en ”tjenestehandling”. Tolloppsynsmannen var på stedet i kraft av sin stilling. Det ble også lagt til grunn at han benyttet sin tjenestebil til kjøringen enkelte av gangene. Høyesterett konkluderte allikevel med at selve kjøringen ikke var en tjenestehandling. Det ble ikke gitt en konkret begrunnelse for dette, men en nærliggende forklaring er at handlingen var for fjern i forhold til tjenestemannens arbeidsoppgaver.¹⁰¹ Dommen knytter seg til straffelovens tidligere bestemmelser i §§ 112 og 113, men illustrerer allikevel at det opereres med en grense mot handlinger som ikke omfattes av arbeidets naturlige omfang.

Begrepene ”stilling”, ”verv” og ”oppdrag” indikerer at det må avgrenses mot oppgaver som faller utenfor slike tilknytningsgrunnlag, men spesifiserer ikke ytterligere hvor grensene skal gå.

Forarbeidene derimot, tilkjenner at det kan legges vekt på mer enn formelle kriterier ved arbeidet. Det betyr først og fremst at ansettelsesavtalen ikke er avgjørende for straffansvarets rekkevidde. Med forutsetning om at det opptres i kraft av arbeidsposisjonen, kan også handlinger som ligger utenfor vedkommendes konkrete oppgaver, være omfattet av bestemmelsens anvendelsesområde.¹⁰² Dette taler for at straffansvaret også omfatter arbeidsoppgaver som ligger utenfor vedkommendes naturlige arbeidsområde.

Ettersom tilknytningskravet ikke er ment å innebære endringer fra tidligere gjeldende rett¹⁰³, kan avgjørelsen i kommunalrådommen¹⁰⁴ som tidligere er presentert ved redegjørelsen for tilknytningsalternativet ”verv”, være av betydning.

Kort oppsummert gjaldt saken en kommunalråd som hadde mottatt penger fra en søker for å gi andre politikere bestikkelser, slik at de kunne påvirke saksbehandlingen i en bevillingssak. Spørsmålet var om tiltaltes befattning med skjenkebevillingene var en ”tjenestesak” i lovens forstand, jfr. den tidligere bestemmelsen i § 112, og således omfattet av kommunalrådets arbeidstilknytning. Høyesterett konkluderte med at behandlingen av skjenkebevillingene var en tjenestehandling, selv om kommunalråden ikke var umiddelbart ansvarlig for disse. Konclu-

¹⁰⁰ Rt-1962-961

¹⁰¹ Thrap-Meyer (2001) s. 213

¹⁰² NOU 2002:22 s. 40

¹⁰³ NOU 2002:22 s. 40

¹⁰⁴ Rt-1986-1013

sjonen er et argument til støtte for at også mindre naturlige arbeidsoppgaver oppfyller tilknytingsvilkåret.

Arbeidsposisjonen som forvaltningstjenestemann, er et eksempel av betydning for problemstillingen. Tjenestemannens arbeid består hovedsakelig av å fatte vedtak, men stillingen innebærer også andre oppgaver. Blant annet vil saksbehandling, veiledning av partene og tilrettelegging for en eventuell klagebehandling være naturlige arbeidsoppgaver. Noe mer fjernt fra det naturlige arbeidsomfanget, er oppgaver som saksforberedelse i forbindelse med forskrifter, og arbeid med ansettelser og innkjøp. Det legges allikevel til grunn i juridisk teori, at også slike oppgaver er en del av forvaltningstjenestemannens arbeid.¹⁰⁵ Standpunktet underbygger konklusjonen i kommunalrådommen.

Det presiseres imidlertid like fullt at en tjenestemann må handle innenfor sine oppgaver og funksjoner, for at atferden skal ligge innenfor stillingen.¹⁰⁶ Et standpunkt i eldre juridisk teori slår også fast, at det ikke er tilstrekkelig at oppgavene har tilknytning til prinsipalens virksomhet.¹⁰⁷ Sett i sammenheng med avgjørelsen om tolloppsynsmannen, vitner betraktningene om at det eksisterer en ytre grense for hvilke oppgaver som anses naturlige nok til å omfattes av arbeidsposisjonen. Grensene synes imidlertid nokså vide.

Det er videre grunn til å trekke frem de særskilte hensyn korrupsjonsbestemmelsene bygger på. Det er ikke nødvendigvis slik at risikoen for skadevirkninger er mindre, dersom fordelene knytter seg til oppgaver og funksjoner utenfor det naturlige arbeidsomfanget. Hensynet til lojalitet i arbeidsrelasjoner, tillit til upartiskhet og integritet, særlig til myndighetene, og unngåelse av konkurransevridning, er like vektige argumenter for straffansvar under slike omstendigheter. Legislative hensyn taler altså for at også mindre naturlige arbeidsoppgaver omfattes av mottakerens arbeidstilknytning.

Det er et faktum at innholdet i arbeidsposisjoner har forandret seg gjennom tidene, og i denne sammenheng er det grunn til å trekke frem en analyse utført av Gartner.^{108 109}

Analysen vitner om at det blir mindre av arbeid som kan automatiseres, og at det vil bli flere jobber uten rutinemessig karakter. Dette medfører at grensene for omfanget av naturlige arbeidsoppgaver blir vagere enn tidligere. Et slikt fremtidsrettet perspektiv er derfor også til støtte for en utvidende anvendelse av straffansvaret.

¹⁰⁵ Stordrange (2014) s. 141

¹⁰⁶ *ibid.* s. 142

¹⁰⁷ Thrap-Meyer (2001) s. 212

¹⁰⁸ <http://www.dn.no/karriere/2010/11/24/her-er-de-heteste-jobbtrendene?service=print>

¹⁰⁹ <http://www.gartner.com/newsroom/id/1416513>

Overordnede strafferettslige hensyn som rettsikkerhet og forutberegnelighet, kan på en annen side tale mot en utvidende forståelse av arbeidsposisjonens innhold. Dette gjelder særlig i omfangets ytterste grenser. Vekten av slike grunnleggende hensyn må allikevel begrenses ut i fra vilkårets karakter. Det må antas at disse vektlegges i større grad ved vurderingen av utilbørighet. Uansett er det ikke beskyttelsesverdig å balansere på kanten av en straffebestemmelse om korrupsjon.¹¹⁰

På bakgrunn av betraktningene må det kunne legges til grunn, at straffansvaret også omfatter fordeler som ytes i anledning av oppgaver og funksjoner uten umiddelbar nærhet til arbeidets naturlige omfang. Det må imidlertid opereres med en absolutt grense vedrørende straffansvarets rekkevidde. Den konkrete arbeidstilknytningen kan sannsynligvis påvirke denne grensen. For eksempel kan oppdragsarbeid, som typisk består i utøvelse av konkrete oppgaver, tale for en kortere akseptert avstand fra arbeidets naturlige omfang, enn der arbeidet består av et verv med vagere angivelser av arbeidets grenser.

Dette viser at arbeidsposisjonen er av betydning i flere sammenhenger, også innad i drøftelsen av arbeidstilknytningsvilkåret.

4.3.2 Ytelser i forkant og etterkant av arbeidsforholdet

Arbeidsforhold varer ikke evig. Det er naturlig at arbeidstilknytninger opphører, ved blant annet bytte av arbeidsplass eller ved pensjonsalder. I perioden før og etter en formell arbeidstilknytning, er det mindre naturlig å omtale vedkommende som innehaver av en stilling, et verv, eller et oppdrag. Et eksempel til illustrasjon, er oppdragsarbeid. Oppdragene er ofte kortvarige, i tillegg til at oppdragstakeren kan ha flere slike etter hverandre. Dersom oppdragsgiveren ikke er den samme, eller oppdragene ikke henger sammen på annen måte, foreligger det i teorien flere ulike arbeidstilknytninger etter hverandre. Til tross for mangel på et formelt tilknytningsgrunnlag i perioden mellom oppdragene, kan konsekvensene og skadevirkningene være like store ved korrumpende adferd.

Av den grunn skal avhandlingen foreta en vurdering av arbeidstilknytningens tidmessige avgrensning.

Det er grunn til å se nærmere på utformingen av ordlyden. Tilknytningsalternativene benyttes i aktiv form, jfr. ”anledning av stilling” (min understrekning). Uttrykksmåten tilsier, at ansvaret kun gjelder når fordelen ytes mottakeren under et pågående arbeidsforhold. En utvidelse av ansvaret til også å gjelde forut for, og i etterkant av, en formell arbeidstilknytning, vil stå i konflikt med det strenge legalitetsprinsippet som gjelder i strafferetten. Det er derfor naturlig

¹¹⁰ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 35

å anta at en utvidelse av ansvaret ville kommet direkte til uttrykk, dersom lovgiverintensjonen var at bestikkelser under slike omstendigheter skulle oppfylle vilkåret. Utgangspunktet er altså at ytelser utenfor et formelt tilknytningsgrunnlag, faller utenfor straffansvarets rekkevidde.

En sammenligningsbetraktning til andre bestemmelser i straffeloven, kan være illustrerende. Et eksempel er straffeloven § 121, som gjelder krenkelse av taushetsplikt. Tredje ledd i bestemmelsen fastslår at ansvaret omfatter taushetsbrudd, som forekommer etter at vedkommende har avsluttet tjenesten eller arbeidet. Lovgiver har her vært oppmerksom på spørsmålet om tidmessig avgrensning. Når tilsvarende utvidelse ikke er gitt i § 276a, taler betraktningen mot en fravikelse av lovens ordlyd.

Utvidelsen i § 121 kan dog være begrunnet i et særlig behov for klarhet i forhold til et praktisk tilfelle.¹¹¹ Det praktiske behovet er sannsynligvis mindre i korrupsjonsforhold. Argumentet har derfor mindre rettskildemessig vekt ved vurderingen av korrupsjon.

Drøftelser i eldre juridisk teori, kan være et argument til støtte for en utvidende tolkning av ordlyden i § 276a. I tilknytning til de eldre bestemmelsene i §§ 112 og 113, ble det lagt til grunn at etterfølgende belønninger for pliktstridige tjenestehandlinger foretatt under en tidligere arbeidstilknytning var omfattet av straffansvaret.¹¹² Bestemmelsene gjaldt kun offentlige tjenestemenn. Som nevnt, er de nye bestemmelsene ment å erstatte de eldre i sin helhet. Utvidelsen i §§ 112 og 113 taler følgelig for, at enkelte etterfølgende ytelser også oppfyller tilknytningsvilkåret etter gjeldende rett.

Det er allikevel ikke lenger et nødvendig vilkår at fordelen knyttes til en bestemt handling, eventuelt en unnlattelse.¹¹³ Det skilles heller ikke mellom ulike arbeidstilknytninger på mottakersiden. Utvidelsen av straffansvarets omfang, sett i sammenheng med det faktum at innholdet av de eldre bestemmelsene skal videreføres, kan være en indikasjon på at straffansvarets rekkevidde også omfatter ytelser utenfor et formelt tilknytningsgrunnlag.

I de svenske straffebestemmelsene om korrupsjon, er ansvaret uttrykkelig utvidet til å omfatte utilbørlige fordeler som ytes før og etter en arbeidstilknytning.¹¹⁴ Utenlandsk rett er ikke avgjørende for den norske rettssituasjonen, men kan benyttes som illustrasjonsmateriale til støtte for en løsning som samsvarer med norske rettskilder.

Legislative hensyn kan også være av betydning. Selv om vedkommende ikke har en formell arbeidstilknytning, kan mange av de samme hensynsbetraktninger som ligger til grunn for

¹¹¹ Thrap-Meyer (2001) s. 200

¹¹² *ibid.* s. 201

¹¹³ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 54

¹¹⁴ Brottsbalk (1962:700), kap. 10, 5a §

straffansvaret gjøre seg gjeldende. Brudd på tillit til offentlige og private aktører, med konsekvenser som blant annet svekkelse av demokrati og konkurransevridning, oppstår ikke nødvendigvis i mindre grad under slike omstendigheter.

På en annen side, vil hensynet til lojalitet mellom arbeidstaker og arbeidsgiver få mindre betydning utenfor et formelt tilknytningsgrunnlag. Dette gjelder særlig i etterkant av arbeidsforholdet. Faren for at mottakeren identifiseres med sektoren eller virksomheten, er også mindre. At vedkommende ikke er tilknyttet en arbeidsposisjon, kan i tillegg innebære en manglende tilgang på midler eller myndighet som personer i arbeidsposisjoner har. Følgelig kan bestikkelser av slike personer være mindre aktuelt.

Vekten av hensynsbetraktninger er sannsynligvis større ved korrupperende handlinger i forkant av et mulig tilknytningsgrunnlag, enn tilsvarende i etterkant.

Ytelse forut for arbeidstilknytningen medfører i større grad en risiko for en gjenytelse, ettersom vedkommende trer inn i en posisjon der han har midler eller muligheter til dette. At han eller hun har vist seg uskikket på et tidlig tidspunkt, medfører også større fare for tilsvarende opptreden ved en senere anledning. Utilbørlige fordeler i forkant av arbeidstilknytningen, kan derfor fremstå som en større trussel i forhold til grunnleggende verdier som rettssikkerhet, sakkyndighet, objektivitet og hensiktsmessighet, sett fra publikums side. Som nevnt i presentasjonen av vilkårene i § 276a, ble påvirkningselementet trukket frem som et sentralt moment ved straffansvaret.¹¹⁵ Mulighetene for påvirkning er sannsynligvis større i forkant av et arbeidsforhold, enn i etterkant.

Hensynsbetraktningene skiller vurderingene fra hverandre, og medfører etter undertegneds mening et større rettslig grunnlag for å fravike ordlyden, når den utilbørlige fordelens ytes i forkant av en formell arbeidstilknytning.

Den konkrete fremtidige eller fortidige arbeidsposisjonen kan allikevel medføre ytterligere nyanser.

Bestikkelser i offentlig sektor kan rokke ved tilliten til hele det offentlige systemet. Til sammenligning, har eventuelle skadevirkninger i privat sektor størst betydning for den enkelte virksomheten. Vekten av hensynsbetraktningene kan dermed variere ut i fra sektorene, men det kan også skilles mellom de ulike posisjonene innad i den aktuelle sektoren. Det er for eksempel forskjell på en fremtidig/fortidig stilling som forvaltnings sjef eller leder i næringslivet, og en resepsjonist eller transportør.

¹¹⁵ Rt-2009-130, avsnitt 36

Vektige hensyn som rettsikkerhet og forutberegnlighet taler mot en fravikelse av lovens ordlyd, men som nevnt er det ikke beskyttelsesverdig å balansere på kanten av straffebudet.¹¹⁶ I tillegg blir straffansvaret lite effektivt dersom formelle kriterier alene skal være avgjørende.

Konklusjonen vedrørende grensegangene, er ikke klar etter min mening. På bakgrunn av drøftelsen er det sannsynligvis grunnlag for en utvidende tolkning under visse omstendigheter, og særlig ved ytelser i forkant av en arbeidstilknytning. Det må allikevel opereres med begrensinger for begge tilfeller.

Angående etterfølgende ytelser, må det legges vekt på tidsavstanden fra arbeidstilknytningens opphør. Det vil i de fleste tilfeller være vanskeligere å påvise en uttallig sammenblanding av posisjonene, dersom det har gått lang tid. Det kan også være grunn til å legge vekt på verdien av fordelene. Er verdien høy, kan dette tale for straffansvar også ved lengre tidmessige avstander fra det formelle tilknytningsgrunnlaget.

Lovens ordlyd forutsetter i utgangspunktet et objektivt grunnlag for å anse mottakeren som arbeids-, verv-, eller oppdragstaker. Vedrørende fremtidige tilknytningsgrunnlag, må det altså foreligge en viss sannsynlighet for at vedkommende faktisk tiltrer arbeidet. Forsøksansvar kan eventuelt bli aktuelt, dersom vedkommende ikke tiltrer. Avhandlingen går ikke nærmere inn på dette.

Hvor høy sannsynlighet som kreves, fremgår ikke av rettskilder tilknyttet gjeldende rett.

Derimot er det gitt uttrykk for noen retningslinjer i juridisk teori tilknyttet den tidligere bestemmelsen i § 112. Disse kan være av interesse, selv om vurderingene kun gjelder det tidligere tjenestemannsbegrepet. Det gis uttrykk for at det i visse sammenhenger kan være naturlig å anse en person som representant for det offentlige, dersom vedkommende er ”utnevnt eller nominert til en offentlig stilling eller verv”.¹¹⁷ Dette kan være et argument for at ”utnevnte” og ”nominerte” posisjoner omfattes av straffansvaret etter gjeldende rett.

Standpunktet må sannsynligvis kunne legges til grunn også utenfor tjenestemannsbegrepet, ettersom tilknytningsvilkåret i § 276a ikke skiller mellom forskjellige mottakerposisjoner. Tilsvarende gjelder dersom vedkommende er ansatt, uten ennå å ha tiltrådt.¹¹⁸

Betraktningene taler for at posisjoner med mindre sannsynlighet for en fremtidig formell tilknytning, faller utenfor ansvarets rekkevidde. Det kan være grunn til å legge vekt på tilsvarende betraktninger etter gjeldende rett, ettersom et mer utvidende tolkningsresultat kan representere en form for ”uskutt” fullbyrdelse, som vanskelig lar seg forene med lovens ordlyd.

¹¹⁶ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 35

¹¹⁷ Thrap-Meyer (2001) s. 205

¹¹⁸ *ibid.* s. 206

4.4 Kravet til anledning

Den utilbørlige fordel må ytes ”i anledning” av stillingen, vervet eller oppdraget. En utilbørlig fordel som gis eller mottas i andre anledninger, faller i utgangspunktet utenfor straffansvarets grenser. Kravet til anledning er for så vidt en del av vilkåret om ”stilling, verv og oppdrag”, og er derfor ikke behandlet særskilt i tidligere deler av avhandlingen.

Enkelte problemstillinger knytter seg allikevel særskilt til denne delen av vilkåret, og skal behandles i det følgende.

4.4.1 Negativ avgrensning av ytelser i anledning av en arbeidssposisjon

Straffansvaret er ikke ment å ramme fordeler som ytes fra egen arbeids- eller oppdragsgiver. Dette kan være fordeler som arbeidsgiveren gir sine ansatte ved siden av ordinær lønn, som for eksempel bonusordninger, men det avgrenses også mot lønnskrav som anses utilbørlige.¹¹⁹ Under slike omstendigheter er partsforholdet et annet enn det vanligvis er ved korrupsjon. Korrupsjon kjennetegnes også vanligvis av manglende lojalitet til arbeidsgiver. Dersom arbeidsgiver selv er den aktive part, er ikke slike lojalitetsbånd truet i samme grad. Fordelen ytes riktignok i anledning av mottakerens arbeidssposisjon, men som regel uteblir det korruperende preget.

Vurderingen blir vanskeligere i de tilfeller fordelen i stedet ytes fra en underordnet til en overordnet. Det avgrenses ikke uttrykkelig mot slike konstellasjoner i forarbeidende. Sett i sammenheng med et eksempel i svensk juridisk teori, om at straffansvaret omfatter ytelser fra en administrerende direktør i et datterselskap til en overordnet i morselskapet¹²⁰, fremstår det som mest sannsynlig at ytelser i slike anledninger omfattes av straffansvaret.

Utilbørlige vederlag for varer og tjenester kan oppstå i anledning av en arbeidstilknytning. Bestemmelsen er allikevel ikke ment å få anvendelse på denne typen omstendigheter.¹²¹ Standpunktet må sannsynligvis begrenses dersom prisen på varen er høy, for å skjule at det i realiteten dreier seg om en bestikkelse i anledning av en stilling, et verv, eller et oppdrag.

4.4.2 Private anledninger

Avhandlingen har til nå fokusert på mottakerens arbeidstilknytning, som et nødvendig vilkår for straffansvar i § 276a. På bakgrunn av dette er det nærliggende å legge til grunn, at straff-

¹¹⁹ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 54

¹²⁰ Cars (2001) s. 24

¹²¹ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 54

ansvaret for korrupsjon ikke omfatter utilbørlige fordeler som ytes i private anledninger. I det følgende skal holdbarheten av et slikt standpunkt vurderes.

Lovens ordlyd krever eksplisitt, at den utilbørlige fordelen gis eller mottas i anledning av en arbeidsposisjon, og det åpnes ikke uttrykkelig for andre tolkningsalternativer.

Det fremgår også av forarbeidene at fordeler mottatt som privatperson ikke har sammenheng med vedkommendes stilling, verv eller oppdrag.¹²²

Rettspraksis har, i likhet med ordlyden og forarbeidene, lagt til grunn at fordelen må ytes i anledning av mottakerens arbeidstilknytning. I ”Au pair-saken” (nedenfor) var konklusjonen allikevel en annen.¹²³

En politibetjent hadde misbrukt sin stilling ved å behandle og innvilge en søknad om oppholdstillatelse for sin filippinske svigerinne, for at hun skulle kunne ta seg arbeid som au pair i Norge. For dette ble politibetjenten dømt for aktiv korrupsjon, jfr. § 276a) (1) b), til tross for at mottakeren opptrådte i anledning som privatperson. Standpunktet skiller seg således fra løsningen i lovens ordlyd, forarbeidene og andre rettsavgjørelser.

Spørsmålet er om avgjørelsen medfører en endring i kravet om at fordelen må ytes i anledning av en arbeidsposisjon.

Avgjørelsen er klar og entydig. Det foreligger ikke uttrykk for tvil ved vurderingene knyttet til det faktum at fordelen ikke ytes i anledning av mottakerens arbeidsposisjon. At standpunktet heller ikke synes kritisert i etterkant, taler sammen med dette for at konklusjonen har rettsvirkninger. Problemstillingen omtales imidlertid ikke særskilt, og standpunktet er ikke begrunnet utover en henvisning til bestemmelsen og en uttrykkelig oppfatning om at forholdet rammes. Den manglende begrunnelsen indikerer etter min mening at retten ikke vært oppmerksom på problemstillingen. Slike omstendigheter kan medføre at avgjørelsen har en begrenset rettskildemessig vekt. Domsavgjørelser i tingretten, har heller ikke prejudikatverdi på samme måte som avgjørelser avsagt av Høyesterett. Dette taler for at standpunktet ikke kan legges til grunn ubegrunnet i en senere sak.

De legislative hensyn kan belyse problemstillingen ytterligere. Hensynet til objektiv saksbehandling og unngåelse av utenforliggende påvirkning, er vanligvis ikke av betydning dersom mottakeren opptrer i en privat anledning. Det konkrete sakstilfellet i Au pair-saken er illustrerende. Dersom politibetjenten i stedet var den passive mottakeren i forholdet, ville risikoen for

¹²² l.c

¹²³ TSTRO-2008-38700

påvirkning ha vært større. At en politimann misbruker sin arbeidsposisjon, kan allikevel medføre en svekket tillit til rettsstaten og offentlige myndigheter.

En tolkning som direkte motgår sentrale rettskilder som lov, forarbeider og Høyesterettspraksis, er uansett i strid med prinsippet om klar lovhjemmel. På grunnlag av betraktningene synes det fornuftig å sette avgjørelsen i Au pair-saken til side. Konklusjonen er derfor at den utilbørlige fordelingen må ha sammenheng med mottakerens arbeidstilknytning, og det innledende standpunktet er følgelig holdbart.

4.4.3 Vurderingen av den konkrete anledningen

Det forutsettes i det følgende at utilbørlige fordeler i anledning av mottakeren sin private rolle, faller utenfor bestemmelsen i § 276a. Å avgjøre hvilken anledning den utilbørlige fordelingen er gitt eller mottatt i, kan dog by på utfordringer.

Enkelte posisjoner kan i seg selv medføre tvil vedrørende kravet om arbeidsanledning. Et eksempel på dette er idrettsutøvere.

Det foreligger egne regelverk i idretten, og overtredelse av disse medfører sanksjoner etter idrettens egne bestemmelser. At det foreligger formaliserte sanksjonssystemer reservert for straffverdig oppførsel i anledning av posisjonen som idrettsutøver, kan tale for at det samme forholdet ikke påtales også etter straffelovens bestemmelser. Dette betyr riktignok ikke at posisjonene faller utenfor sfæren av mottakere som oppfyller vilkåret i § 276a. Til støtte for at slike posisjoner omfattes av bestemmelsen, vises det til en pågående sak om kampfiksing per dags dato.¹²⁴ Saken gjelder to fotballkamper i 2. divisjon i 2012, som fikk et mistenkelig utfall. I den forbindelse er det tatt ut tiltale mot fem spillere, blant annet for grov korrupsjon.¹²⁵ Det må allikevel skilles mellom profesjonelle utøvere, og andre som praktiserer idrett på et mer amatørmessig nivå. Utilbørlige fordeler mottatt i førstnevnte situasjon oppfyller kravet til arbeidsanledning, mens sistnevnte situasjon byr på større utfordringer.

I mange tilfeller er konklusjonen klar nok. En fotballspiller i tippeligaen er ansatt hos klubben, og har en arbeidskontrakt. Ytelser i slike posisjoner mottas følgelig i anledning av en arbeidsposisjon. Utøveren som spiller fotball med gutteklubben annenhver onsdag på privat initiativ, er derimot ikke omfattet. Mellom slike ytterkanter kan det oppstå tvilstilfeller. Et eksempel på dette er en spiller lengre ned i divisjonene som ikke mottar lønn, men som spiller for medlemsklubben. Det må foretas en konkret vurdering av hvorvidt vedkommende utøver idrett som et arbeid.

¹²⁴ Per dags dato: 14.11.2014

¹²⁵ <http://www.dagbladet.no/2014/10/20/sport/fotball/kampfiksing/35824114/>

Selv om idrettsutøverens posisjon omfattes av tilknytningsalternativene i § 276a, må straffansvaret uansett avgrenses mot fordeler som ytes i anledning av utøverens private posisjon. En fordel som ytes i anledning av den profesjonelle fotballspillerens delaktighet i en familiekamp på fritiden, faller eksempelvis utenfor bestemmelsen.

Grensegangen kommer på spissen dersom det gis eller mottas en utilbørlig fordel for noe som kan gjøres i fritiden som privatperson, men som også angår den aktuelle arbeidsposisjonen. Dette var tilfellet i ”Namsmann-saken”.¹²⁶

Saken gjaldt en politibetjent som behandlet namssaker. Politimannen utførte omfattende arbeid, og engasjerte seg sterkt i en namssak for en bekjent. For dette mottok polititjenestemannen til sammen 55 000 kroner.

Tiltalte hadde brukt mye privat tid på arbeidet med saken. Når det ble kjent at polititjenestemannen ikke hadde gjort det omfattende engasjementet eller betalingene kjent for sin overordnede, forklarte han dette med at engasjementet ble utført på fritiden, atskilt fra jobben som namsmann på lensmannskontoret. Tingretten uttalte i sin vurdering, at det ikke var usannsynlig at politimannens interesser bygget på et generelt samfunnsengasjement.¹²⁷

Spørsmålet var dermed om fordelene var gitt i anledning av arbeidstilknytningen.

Høyesterett kom til at det forelå en direkte sammenheng mellom det private arbeidet, og hans kompetanse knyttet til arbeidsposisjonen.¹²⁸ Fordelen var derfor gitt i anledning av posisjonen som polititjenestemann.

Det ble lagt vekt på at polititjenestemannen ikke fremsto som en nøytral saksbehandler på arbeidsplassen, ettersom engasjementet sto i direkte konflikt med de arbeidsoppgaver som vedkommende hadde i denne posisjonen. Det var videre av betydning at vedkommende hadde brukt sin kompetanse både i og utenfor arbeidstiden, og at han hadde arbeidet med det private oppdraget på arbeidsplassen. (Mine understrekninger). Disse momentene talte for at ytelsen var mottatt i anledning av stillingen. Det ble også lagt vekt på et rundskriv fra politidirektoratet om slike bierverv i stillingen, og at han etter dette ikke var berettiget til å påta seg et slikt. Rundskrivet var begrunnet i risikoen for plikt kollisjon, og hensynet til den tillit som slike stillinger krever. I tillegg hadde tiltalte brukt sin posisjon for å forsøke å påvirke utfallet i saken overfor offentlige myndigheter, Stortinget og pressen. (Mine understrekninger). Dette talte for at handlingene var begått i anledning av posisjonen som polititjenestemann.¹²⁹

Avgjørelser avsagt av Høyesterett har prejudikatverdi. Dette er et sterkt argument for å legge vekt på de samme momentene i fremtidige vurderinger.

¹²⁶ RT-2011-1495

¹²⁷ TBRON-2010-22242

¹²⁸ RT-2011-1495, avsnitt 27

¹²⁹ RT-2011-1495, avsnitt 27

Det bemerkes at pliktkollisjonsmomentet også er vektlagt i forbindelse med redegjørelser for de tidligere bestemmelsene om korrupsjon.¹³⁰ En naturlig forståelse tilsier at det foreligger pliktkollisjon, dersom omstendigheter ved annet arbeid kan komme i strid med de forventninger som foreligger til utøvelse av en stilling, et verv, eller et oppdrag. Dersom det foreligger fare for pliktkollisjon, kan det være grunn til å verne om den plikten som har forrang. Ved vurderingen av hvilken plikt som har forrang, kan det kan være nærliggende å se hen til andre hensyn. Hensynene vil sannsynligvis også variere med den konkrete arbeidsposisjonen og det enkelte tilfellet. Namsmann-saken er igjen illustrerende. Det skal antakeligvis mindre til for å fastslå forrang for plikter i denne stillingstypen, på grunn av viktige hensyn som upartiskhet i offentlig myndighetsutøvelse og tillit til rettstaten. Igjen er den konkrete mottakerposisjonen av betydning for vurderingen.

¹³⁰ Thrap-Meyer (2001) s. 25

5 Betydningen av arbeidsposisjonen i andre deler av korrupsjonsbestemmelsene

5.1 Innledning

Arbeidsposisjonen er av interesse ved straffansvaret for korrupsjon utover vilkåret om tilknytning i § 276a. Avhandlingen skal i det følgende se nærmere på betydningen av arbeidsposisjonen i forbindelse med utilbørighetskravet i § 276a og grovhetsvurderingen, jfr. § 276b.

5.2 Betydningen av arbeidsposisjonen i utilbørighetsvurderingen

Ved ikrafttreddelsen av § 276a, ble det tidligere skillet mellom korrupsjon i offentlig og privat sektor formelt opphevet.

Jfr. presentasjonen av vilkårene i § 276a i punkt 2.1, skal det blant annet legges vekt på partenes stilling eller posisjon, ved vurderingen av om det foreligger en ”utilbørlig” fordel.¹³¹ At den konkrete arbeidstilknytningen har betydning for utilbørighetsnormen, kan resultere i at det formelt opphevede skillet mellom sektorene i realiteten videreføres. På bakgrunn av denne anskuelsen, skal avhandlingen vurdere grunnlaget for et slikt fortsatt skille mellom sektorene.

Europarådskonvensjonen åpner for strengere regler i offentlig sektor enn i privat. Til tross for dette, har lovgiver bevisst ønsket like strenge regler i begge sektorene.¹³² En slik markering taler for at kravene er like strenge i begge sektorer. Momentet har imidlertid størst betydning for tilknytningsvilkåret, men respekten for lovgiver og hensynet til et effektivt straffansvar, kan tale for at argumentet har overføringsverdi til vurderingen av utilbørighetskravet.

På en annen side legger Straffelovrådet uttrykkelig til grunn, at kravene til aktørene i offentlig sektor fortsatt må antas å være strengere enn kravene i privat sektor. Det presiseres dog like fullt at forskjellene ikke er store.¹³³ Grensene mellom ulike arbeidstilknytninger omtales ytterligere i departementets vurdering. Fokuset er ikke på den generelle oppdelingen av sektorene. I stedet fremhever departementet arbeidsposisjonen som ”offentlig tjenestemann”, og legger til grunn at tjenestemenn generelt må finne seg i å være underlagt en strengere norm, sam-

¹³¹ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 55

¹³² Stordrange (2014) s. 124

¹³³ NOU 2002:22 s. 33

menlignet med arbeidsposisjoner i privat virksomhet.¹³⁴ Presiseringen er en indikasjon på at det tidligere skillet mellom sektorene ikke kan opprettholdes, og at det er andre faktorer tilknyttet arbeidsposisjonen som er av større betydning. Med dette for øyet, kan det være grunn til å se nærmere på hvem som omfattes av tjenestemannsbegrepet.

Straffeloven inneholder ingen generell definisjon av hvem begrepet omfatter, til tross for at det er benyttet flere steder i lovgivningen. Tjenestemannsloven § 1 (2), 2 pkt. legger derimot til grunn at begrepet omfatter "...enhver arbeidstaker i statens tjeneste som ikke er embetsmann". At tjenestemannsbegrepet er forbeholdt statlig sektor, synes ikke like nærliggende for straffelovens vedkommende. Til støtte for dette fremgår det av juridisk teori tilknyttet den tidligere bestemmelsen i § 112, at begrepet også retter seg mot kommunale og fylkeskommunale tjenestemenn.¹³⁵

En sammenligningsbetragtning mellom straffeloven §§ 276a og 276b, taler imidlertid for at ikke alle posisjoner i offentlig sektor faller inn under begrepet. En kjennelse i Rt-1983-868 underbygger denne betraktningen. Førstvoterende uttaler, som et alminnelig utgangspunkt, at tjenestemannsbegrepet omfatter "de personer som i kraft av valg eller ansettelse kan utøve offentlig myndighet på vegne av stat eller kommune".¹³⁶ Andre uten slik myndighet faller følgelig utenfor begrepets anvendelsesområde. Uttalelsen markerer nettopp et skille mellom offentlige myndighetspersoner som omfattes av begrepet, og andre arbeidsposisjoner i offentlig sektor. Avgjørelsen gjaldt riktignok straffeloven § 127, men uttalelsen ble oppfattet som så generell at den kunne påberopes ved tolkningen av bestemmelsen i § 112.¹³⁷ Det fremgår også av juridisk teori tilknyttet de tidligere korrupsjonsbestemmelsene, at begrepet "tjenestestilling" ikke nødvendigvis er sammenfallende med uttrykket "offentlig stilling".¹³⁸ Det foreligger for eksempel en avgrensning mot utøvere av rent manuelt arbeid i offentlig sektor, som for eksempel vaktmestere og elektrikere.¹³⁹

Undertegnede finner ikke grunnlag for en annen forståelse av begrepet etter gjeldende retts-situasjon.

Dersom forståelsen av tjenestemannsbegrepet ses i sammenheng med departementets oppfatning, taler dette for at konkrete faktorer knyttet til den enkelte arbeidsposisjonen er av stør-

¹³⁴ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 56

¹³⁵ Stordrange (1990) s. 20

¹³⁶ Rt-1983-868 s. 869

¹³⁷ Stordrange (1990) s. 21

¹³⁸ *ibid.* s. 20

¹³⁹ *l.c.*

re betydning enn sektortilknytningen. Graden av myndighet er sannsynligvis en relevant faktor, jfr. uttalelsen i kjennelsen.

Skillet mellom privat og offentlig arbeidstilknytning i tilknytning til utilbørighetsnormen, er også omtalt i juridisk teori.

Stordrange tilkjenner at vurderingen et stykke på vei vil være felles for private og offentlige forhold, men går ut i fra at de omstendigheter som finnes urettmessige i private forhold, i alle fall vil være ulovlige i offentlige forhold.¹⁴⁰

Tilsvarende anfører Andenæs at grensen vil kunne variere mellom privat og offentlig virksomhet, og at denne som regel vil være strengere i forhold til en offentlig tjenestemann, enn for en som arbeider i det private.¹⁴¹ Slike oppfatninger i juridisk teori, kan tale for et eksisterende skille mellom sektorene. Vekten av argumentene begrenses allikevel til dels av forfatterne selv. Andenæs bemerker at det også vil være variasjoner mellom ulike etater og virksomheter.¹⁴² Tilsvarende fremhever Stordrange at standarden vil variere i innhold fra område til område, ”og med ulike gjerningsmenn”.¹⁴³ I likhet med departementets betraktninger, er også dette en indikasjon på at innholdet av den konkrete arbeidsposisjonen har større betydning enn sektortilhørigheten.

En nærmere analyse av nyere rettspraksis synes også å underbygge det nevnte standpunktet. I en nylig avsagt avgjørelse av Høyesterett, bemerker førstvoterende at det må stilles særlige krav til offentlige tjenestemenn, blant annet på grunnlag av en indirekte tolkning av § 276b, annet ledd.¹⁴⁴ Høyesterett utdyper også, at de samme hensyn må ha betydning i vurderingen av om korrupsjonsbestemmelsen i det hele tatt kommer til anvendelse.¹⁴⁵ Etersom vilkåret om tilknytning til stilling, verv eller oppdrag er ment å omfatte enhver arbeidsposisjon, må uttalelsene knytte seg til utilbørighetsnormen.

Et annet eksempel til belysning, er ”DnB NOR-saken”.¹⁴⁶ Saken gjaldt bestikkelser av en saksbehandler i banken, med den hensikt å få innvilget en lånesøknad. Tingretten fremhevet at det ikke dreide seg om bestikkelser overfor offentlige myndigheter, men at korrupsjon potensielt er ”... meget samfunnsskadelig også for det private forretningsliv”.¹⁴⁷ Avgjørelsen illustrerer at også arbeidsposisjoner i privat sektor kan underlegges en streng norm.

¹⁴⁰ Stordrange (2014) s. 159, 168

¹⁴¹ Andenæs (2008) s. 423

¹⁴² I.c

¹⁴³ Stordrange (2014) s. 140

¹⁴⁴ HR-2014-1779-A, avsnitt 20

¹⁴⁵ I.c

¹⁴⁶ TNERO-2010-118350

¹⁴⁷ TNERO-2010-118350, jfr. uttalelser om straffenivå

Offentlige tjenestemenn og saksbehandlere i banken (jfr. avgjørelsene), er begge innehavere av beslutningsmyndighet, kontrollfunksjoner, og tillit i arbeidsposisjonen. At det må legges vekt på slike faktorer ved arbeidet, fremgår også av juridisk teori og uttalelser i forarbeidene.¹⁴⁸ Det kreves verken påvirkningshensikt eller tilknytning til en bestemt handling/unnlattelse, for at den utilbørlige fordelingen omfattes av § 276a. Risikoen for at ytelsen vil påvirke mottakeres arbeid er allikevel større, dersom vedkommende besitter slike faktorer. Betydningen av disse omstendighetene må begrenses dersom arbeidet ikke er preget av noen form for skjønn, for eksempel der saksbehandlingen består i lovbundne vedtak med ufravikelige retningslinjer.

Arbeidstilknytninger som oppfyller nevnte funksjoner, er ikke nødvendigvis forbeholdt offentlig sektor. Det kan allikevel være en realitet at nettopp *flere* tilknytningsgrunnlag i offentlig sektor kjennetegnes av slike faktorer. Dette endrer dog ikke på det faktum at arbeidsinnholdet er viktigere enn sektortilknytningen.

De hensyn straffereglene skal verne, gjør seg antakeligvis sterkere i offentlige arbeidsforhold, og kan være et argument for en strengere vurdering i offentlig sektor.

Personer i offentlig sektor utfører arbeid på vegne av samfunnet. En del av arbeidet innebærer forvaltning av fellesskapets midler. Det er således en felles interesse i at forvaltningen foregår på den mest hensiktsmessige måten. Hensynet til saklighet og frihet fra utenforliggende påvirkning, er derfor særlig viktig i slike forhold. I følge forarbeidene, vil mottakelse av bestiktelser i offentlig sektor under enhver omstendighet ”bli oppfattet av allmennheten dit hen at uriktige tjenestehandlinger finner sted”.¹⁴⁹ Offentligrettslige saklighetskrav er derimot av mindre betydning i privat sektor.¹⁵⁰

Allmennhetens tillit til aktørene er omtalt i flere sammenhenger, og anses som et vesentlig hensyn til grunn for kriminaliseringen av korrupsjon. Hensynet er særlig viktig i offentlig sektor, ettersom skadevirkningene av manglende tillit er svært omfattende, med blant annet oppløsning av demokratiet som ytterste konsekvens.¹⁵¹

Tillit til aktørene kan allikevel ha stor betydning også i privat sektor. Dette fremgår uttrykkelig av forarbeidene¹⁵², og har senere fått tilslutning i rettspraksis.¹⁵³ Derimot vil konse-

¹⁴⁸ Andenæs (2008) s. 423, Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 55

¹⁴⁹ NOU 2002:22 s. 30

¹⁵⁰ Stordrange (2014) s. 134

¹⁵¹ NOU 2002:22 s. 30

¹⁵² Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 33

¹⁵³ THEGG-2013-41635 og rettens bemerkning om opprettholdelse av tillit til det private næringsliv.

kvensene i større grad begrense seg til den konkrete virksomheten. Økonomiske tap som følge av uønsket konkurransevridding, er et eksempel på dette.

Risikoen for smitteeffekt er dog muligens mer aktuell i privat sektor. Korrupte virksomheter kan medføre at også andre virksomheter tyr til slik adferd, for å beholde eller skaffe seg oppdrag i konkurransen med disse. Slike ringvirkninger kan føre til økende aksept for fenomenet, i tillegg til mindre effektiv utnyttelse av verdier. Dette illustrerer at omfanget av skadevirkningene også kan være store i privat sektor. Samlet sett synes allikevel konsekvensene større i offentlig sektor.

Utlørlighetsnormen gir ikke uttrykk for en fast norm. Standarden kan blant annet endres i takt med tiden.¹⁵⁴ Følgelig kan det være grunn til å legge vekt på endringer i samfunnsstrukturene.

Tradisjonelt har det vært distanse mellom offentlig og privat sektor. For eksempel har offentlige myndigheter i liten grad vært avhengige av finansiering av samfunnsoppgaver fra private kilder. De siste tiårene har derimot bestått i et økende utstrakt samarbeid mellom sektorene.¹⁵⁵ Offentlig sektor benytter i større grad private selskaper til å utføre oppgaver med typisk offentlig karakter.¹⁵⁶ Et eksempel på dette er private helsetilbud med offentlig støtte. At private aktører i større grad påtar seg samfunnsoppgaver med offentlig preg, taler for at de særlige hensynsbetraktningene i offentlig sektor også får betydning for slike posisjoner i privat sektor.

Sektorene har i tillegg nærmet seg hverandre på andre måter. Blant annet har aksjeselskaper og andre selskapsformer gjort sitt inntog i offentlig forvaltning.¹⁵⁷ Det offentlige er óg involvert på eiersiden i flere helt eller delvis kommersielle selskap.¹⁵⁸ Vinmonopolet er et eksempel på dette. Som følge av utviklingen, er offentlige og private virksomheter i stadig større konkurranse med hverandre.

Utviklingen har skapt mindre avstand og færre forskjeller mellom sektorene. Hvilket arbeid som typisk omfattes av den enkelte sektoren, er mindre opplagt enn tidligere.

Samfunnsendringer som innebærer en stadig større likhet mellom sektorene, kan utover at hensynene i offentlig sektor er av betydning i deler av privat sektor, også føre til at eldre oppfatninger i rettskildebildet må vektlegges i stadig mindre grad. I tillegg er utviklingen i seg selv et argument for at det ikke kan opereres med en fast strengere norm i offentlig sektor i et fremtidig perspektiv.

¹⁵⁴ Stordrange (2014) s. 159

¹⁵⁵ Boe (2008) s. 221

¹⁵⁶ Thrap-Meyer (2001) s. 145

¹⁵⁷ Boe(2008) s. 221

¹⁵⁸ Thrap-Meyer (2001) s. 145

På bakgrunn av drøftelsen, bør den konkrete arbeidstilknytningen vektlegges i større grad enn sektortilhørigheten, ved vurderingen av utilbørighetsnormen. Det er følgelig ikke grunnlag for et fortsatt skille mellom sektorene i realiteten.

5.3 Grov korrupsjon og posisjonsmomentet

Som tidligere belyst, besto den eldre rettskildesituasjonen av straffebud rettet mot konkretiserte mottakere. Bestemmelsene opererte også med ulike straffenivåer avhengig av hvem fordelene var tiltenkt. Et eksempel på dette, er de tidligere bestemmelsene i straffeloven §§ 405b og 114. Den første bestemmelsen gjaldt bestikkelser overfor en ansatt eller fullmektig, i næringsvirksomhet. Den andre bestemmelsen gjaldt derimot bestikkelser overfor dommere, lagrettedmedlemmer, skjønnsmenn eller sakkyndige. Til sammenligning var den øvre strafferammen 3 måneder i § 405b og 8 år i § 114. Tilknytning til arbeidsposisjonen som dommer eller skjønnsmenn var således mer alvorlig enn tilknytningen til ansatte og fullmektige i næringsvirksomhet.

Etter gjeldende rett må straffeloven § 276a ses i sammenheng med straffeloven § 276b, som rammer grov korrupsjon. Dersom det foreligger grov korrupsjon medfører dette en øvre strammeramme på ti år, sammenlignet med tre år i § 276a.

Ved avgjørelsen av om korrupsjonen er å anse som grov, skal det blant annet legges vekt på om handlingen er forøvd av eller overfor en ”offentlig tjenestemann”, eller ”noen annen ved brudd på den særlige tillit som følger med hans stilling, verv eller oppdrag”. Begrepene ”stilling”, ”verv” og ”oppdrag” bringer terminologien i samsvar med § 276a.

Den konkrete posisjonen får dermed betydning også etter dagens rettsituasjon, men kun som en skjerpene omstendighet ved vurderingen av om forholdet er grovt.

Som følge av avhandlingens tema, er det av interesse å se nærmere på hvilke posisjoner som omfattes av karakteristikkene ”offentlig tjenestemann” og ”særlig tillit”.

Avhandlingen skal se nærmere på betydningen av begrepene hver for seg, men også i sammenheng med hverandre.

For tjenestemannsbegrepets del, vises det tilbake til redegjørelsen under forrige underkapittel. Stordrange legger til grunn at dommen fra 1983¹⁵⁹ må anses som det avgjørende prejudikat.¹⁶⁰ Det kan derfor være av interesse å se nærmere på hvilke momenter som ble vektlagt av Høyesterett i denne avgjørelsen.

¹⁵⁹ Rt-1983-868

Saken gjaldt spørsmålet om sjåførar tilknyttet kommunale aksjeselskaper var omfattet av tjenestemannsbegrepet i § 127. Retten poengterte at det dreide seg om et grensetilfelle, men la til grunn at begrepet ikke kom til anvendelse. Det ble lagt vekt på at sjåførene var ansatt i aksjeselskap, og ikke i kommunen selv. De ansatte var utøvere av funksjoner som i like stor grad kunne utøves av arbeidsposisjoner i privat sektor. Sjåførene hadde således ikke større kompetanse enn private ansatte. Det strafferettslige ansvaret ville derfor vært ulikt for arbeid med lik funksjon. Av den grunn ble sjåførene likestilt med sjåførar i private bedrifter.

Avgjørelsen er en indikasjon på at det i grensetilfeller kan foretas en sammenlignende vurdering mellom den offentlige arbeidsposisjonen, og en lignende privat arbeidsposisjon. Dersom det i realiteten ikke er forskjeller mellom disse, taler det for at posisjonen ikke oppfyller kravene til tjenestemannsbegrepet.

Tjenestemannsbegrepet i § 276b må dog avgrensnes mot en slik utvidelse som foreligger i § 127, tredje ledd.¹⁶¹

I de fleste tilfeller er det ikke vanskelig å fastslå om vedkommende er en offentlig tjenestemann eller ikke. Dersom problemstillingen allikevel skulle oppstå, vil ikke den praktiske betydningen av grensegangen være stor. Dette kan for det første begrunnes i at tjenestemannsbegrepet ikke er avgjørende for straffansvarets nedre grenser. En annen, og noe mer praktisk begrunnelse, er den særskilte henvisningen til ”særlig tillit” som et annet moment i grovhetsvurderingen.

Momentet om ”særlig tillit” har først og fremst betydning for arbeidsposisjoner i privat sektor. Yrkesposisjoner som forutsetter en slik særlig grad av tillit, kan for eksempel være advokater eller ledende ansatte i private bedrifter.¹⁶² Det samme gjelder meglere og postekspeditører.¹⁶³ Innvalgte politikere er et eksempel på et verv der den samme forutsetningen gjør seg gjeldende.¹⁶⁴ Det er ikke nok at vedkommende har en særlig tillit knyttet til sitt arbeid, tilliten må også være misbrukt, jfr. ”brudd” og Rt-1993-513.¹⁶⁵

En avgjørelse som illustrerer begrepets betydning, er ”Falske helseerklæringer-saken”.¹⁶⁶ Saken gjaldt en lege og psykiater, og en psykolog, som gjennom flere år hadde samarbeidet

¹⁶⁰ Stordrange (2014) s. 150

¹⁶¹ Stordrange (2014) s. 149

¹⁶² Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 58

¹⁶³ Matningsdal (2014) note 2135

¹⁶⁴ Andenæs (2008) s. 425

¹⁶⁵ Rt-1993-513 s. 521

¹⁶⁶ LB-2008-28434

om å utstede bevisst uriktige og villedende lege- og psykologerklæringer til kriminelle. Hensikten med de falske erklæringene var oppnåelse av soningsutsettelse, soningslettelse og utsettelse av rettssaker. For dette krevde og mottok de betaling i form av pengebeløp, og ble dømt for grov korrupsjon.

Beløpet som ble mottatt av hver av de tiltalte, var på 87 500 kroner. Det fremgår av forarbeidene¹⁶⁷ og en senere avgjørelse i Rt-2006-853, at grensen for hva som utgjør en ”betydelig økonomisk fordel”, som utgjør et annet viktig moment i grovhetsvurderingen, går ved ca. hundre tusen kroner. Verdien kunne derfor ikke i seg selv begrunne straffansvar for grov korrupsjon. Det ble også fremhevet i lagmannsrettens avgjørelse, at de beskjedne beløpene skilte saken fra andre tilfeller av grov korrupsjon.¹⁶⁸ I stedet ble det trukket frem at forholdet angikk ”meget alvorlige tillitsbrudd i forhold til offentlige myndigheter”.¹⁶⁹

Legen/psykiateren drev en privat praksis, og hadde bakgrunn som leder av Oslo militære legekontor. Dette ga han et godt renommè og en særlig faglig tyngde. Psykologen hadde også egen psykologpraksis, med kommunalt tilskudd.

I samarbeid med hverandre, og i kraft av sine stillinger og faglige ekspertise, nøyte de stor autoritet og tillit blant beslutningstakerne i politiet/fengselsmyndighetene og domstolene. At slike erklæringer normalt legges til grunn som et viktig premiss i den skjønnsmessige avgjørelsen, illustrerer de tiltaltes påvirkningskraft. Det faktum at fagmedisinske vurderinger er vanskelige å overprøve, medfører også at offentlige myndigheter i stor grad er avhengige av et eksisterende tillitsforhold mellom premissleverandørene på den ene siden, og beslutningstakerne på den andre siden. I tillegg var de tiltalte voktere av viktige prinsipper, som ”likhet for loven”. Når de tiltalte misbrukte en slik sterkt betrodd arbeidsposisjon, måtte korrupsjonen anses for grov.

Betraktningene trekkes frem i tingrettens avgjørelse¹⁷⁰, men lagmannsretten slutter seg til disse.

Avgjørelsen tydeliggjør at andre arbeidsposisjoner enn offentlige tjenestemenn kan medføre at forholdet er grovt. I tillegg er saken nok et eksempel på at det ikke er klare grenser mellom offentlig og privat sektor, som problematisert under forrige underkapittel. De tiltalte var ikke offentlige tjenestemenn, men deres arbeid ble allikevel til en viss grad utført på vegne av det offentlige.

¹⁶⁷ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 58

¹⁶⁸ LB-2008-28434, under ”Straffutmåling”

¹⁶⁹ l.c

¹⁷⁰ TOSLO-2007-63604

I motsetning til tjenestemannsbegrepet, er ikke momentet om ”særlig tillit” forbeholdt en særskilt gruppe arbeidsposisjoner. Selv om momentet først og fremst har betydning for korrupsjon med tilknytning til privat sektor, kan det også ha betydning for offentlige ansatte som faller utenfor tjenestemannsbegrepet. ”Ullevål-saken” er her illustrerende.¹⁷¹

Det bemerkes at den første avgjørelsen i tingretten ble opphevet i lagmannsretten, på grunn av inhabilitet. Redegjørelsen for betydningen av ”særlig tillit”, er allikevel grundigst foretatt av tingretten. Avhandlingen ser derfor nærmere på momentene vektlagt i denne avgjørelsen, men det gjøres oppmerksom på at vurderingene kun benyttes som illustrasjon, og ikke som et rettskildemessig argument. Vedkommende ble allikevel domfelt for overtredelse av § 276b, jfr. § 276a, i en senere dom. Det er sannsynlig at de samme momentene ble vektlagt, selv om dette ikke fastslås uttrykkelig.

Saken gjaldt en eiendomssjef ved Ullevål universitetssykehus, som mottok bestikklser fra tilbydere av tjenester til sykehuset. Eiendomssjefen hadde blant annet mottatt en jakttur til Kiruna, og en golfreise til Malaga. Verdien av turene var på rundt 10 000 kroner for hver tur. Beløpene utgjorde ikke en betydelig verdi hver for seg. Spørsmålet var om mottakelsen av reisene allikevel kunne betraktes som grove korrupsjonshandlinger.

I følge tiltalebeslutningen, mottok vedkommende fordelene ”i anledning av at han som eiendomssjef var sentral premissgiver og/eller beslutningstaker ved tildeling av oppdrag for eiendomsavdelingen til UUS”.¹⁷² Retten trakk også frem at vedkommende ”satt i en sentral posisjon med stor makt og stor påvirkningskraft”.¹⁷³

Eiendomssjefen var ikke en offentlig tjenestemann, men det ble lagt vekt på at tiltalte var ansatt i en bedrift som tilføres midler fra det offentlige. Disse omstendighetene medførte at mange av de samme hensynene kom til anvendelse, ettersom aksept av slike fordeler skaper tvil om en forsvarlig forvaltning av fellesskapets midler. Retten så svært alvorlig på misbruket av eiendomssjefens stilling. Det ble gitt uttrykk for at det ikke skal mye til før en slik opptreden representerer et markert avvik fra det tilbørlige i denne arbeidsposisjonen. En formulering i forarbeidene, om at beløpet ikke behøver å være betydelig dersom handlingen involverer en person i en særlig betrodd stilling, ble også vektlagt. På bakgrunn av dette kom retten til at hver av reisene kunne anses som grove.¹⁷⁴ Drøftelsen vitner om at momentet om ”særlig tillit” var av stor betydning for grovhetsvurderingen.

¹⁷¹ TOSLO-2005-134006

¹⁷² TOSLO-2005-134006, tiltalebeslutning pkt. 1

¹⁷³ TOSLO-2005-134006, jfr. tiltalebeslutningens post 1- kulepunkt 2 og 3 (rettens bemerkninger)

¹⁷⁴ l.c

Selv om samtlige offentlige tjenestemenn omfattes av tjenestemannsbegrepet i § 276b, kan det være store forskjeller mellom de ulike posisjonene, for eksempel mellom en overordnet og en underordnet tjenestemann i forvaltningen. Følgelig kan det være grunn til å vektlegge hvorvidt vedkommende har en særlig betrodd stilling eller ikke, som en straffskjerpene eller formildende omstendighet ved forholdet.¹⁷⁵ At dette kan vektlegges fremgår ikke direkte av lovens ordlyd, jfr. bruken av konjunksjonen ”eller” mellom offentlig tjenestemann og andre med særlig tillit. De oppramsede momentene i bestemmelsen er allikevel ikke uttømmende, jfr. ”blant annet”, noe som tyder på at tillitsmomentet også kan være av betydning for tjenestemannsposisjonen. Til støtte for en slik forståelse, kan det i tillegg vises til uttalelser av Dommerforeningen under høringen av forslaget til de nye bestemmelsene. Vedrørende henvisningen til tjenestemannsbegrepet, ble det uttrykt at det ikke burde gis en så sterk føring om at korrupsjon i offentlig sektor er grov. Etter dommerforeningens syn, måtte det også vektlegges hvorvidt vedkommende var innehaver av en betrodd stilling eller ikke, uansett om dette gjaldt offentlige eller private forhold.¹⁷⁶

Skillet mellom ulike offentlige tjenestemenn, er også berørt i rettspraksis. Et eksempel på dette er avgjørelsen i Rt-2011-477.

Saken gjaldt to polititjenestemenn som i fellesskap hentet ut en fange fra fengsel ca elleve ganger, i løpet av et soningsopphold. For dette mottok de henholdsvis 25 000 og 50 000 kroner fra den innsatte, og ble av den grunn dømt for grov passiv korrupsjon.

Avgjørelsen i Høyesterett gjaldt straffutmålingsspørsmålet for den ene av de tiltale, og førstvoterende la til grunn at det i vurderingen måtte tas hensyn til hva slags offentlig myndighetsperson det var tale om. Dommer Falkanger mente at polititjenestemenn sto i en særstilling, ettersom disse er utøvere av inngripende myndighet på vegne av det offentlige. Det ble ansett som helt nødvendig at denne typen arbeidstakere nyter alminnelig tillit i samfunnet. Det ble videre fremhevet at korrupsjon forøvet av polititjenestemenn ”undergraver tilliten til rettsapparatet”, og at slike forbrytelser ”representerer en trussel mot viktige prinsipper som vårt samfunn bygger på, ikke minst prinsippet om likhet for loven”.¹⁷⁷ Også i lagmannsrettens avgjørelse ble det vektlagt at polititjenestemenn utgjør en del av samfunnets ordensmakt.¹⁷⁸

Til støtte for at slike posisjoner står i en særstilling, er også deres direkte og synlige tilstedeværelse i den daglige rettshåndhevelsen. Det er grunn til å tro at folket reagerer ekstra hardt, dersom korrupte handlinger tilknyttet lovens egne voktere.¹⁷⁹

¹⁷⁵ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 58

¹⁷⁶ *ibid.* s. 44

¹⁷⁷ Rt-2011-477, avsnitt 27

¹⁷⁸ LB-2009-149816, under ”Reaksjonsfastsettelsen”

¹⁷⁹ Thomassen (2003) s. 7

De vektlagte faktorene ved tjenestemannstilknytningen taler, i likhet med de tidligere presenterte argumentene, for at størrelsen av tillit også har betydning for tjenestemannsbegrepet i en grovhetsvurdering.

På bakgrunn av betraktningene kan også andre posisjoner omfattes av både tjenestemannsbegrepet og momentet om ”særlig tillit”. Eksempler på slike kan være dommere, stortingsrepresentanter og overordnede arbeidstilknytninger i forvaltningsetater.

Den viktigste konsekvensen av at mottakeren omfattes av tjenestemannsbegrepet og/eller har en særlig betrodd stilling, er at bestemmelsen i § 276b kan være overtrådt selv om forholdet ikke har andre grovhetstrekk.¹⁸⁰ Det bemerkes allikevel i forarbeidene at det også her skal eksistere et rom, hvor kun bestemmelsen om simpel korrupsjon er anvendelig. Det forutsettes at forholdet representerer et markert avvik fra det tilbørlige.¹⁸¹

¹⁸⁰ Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) s. 58

¹⁸¹ l.c

6 AVSLUTTENDE BEMERKNINGER

Avhandlingen viser at mottakerposisjonen er avgjørende for straffansvaret ved korrupsjon. Fordeler som ytes utenfor en arbeidstilknytning i form av stilling, verv eller oppdrag, faller i utgangspunktet utenfor bestemmelsenes anvendelsesområde. Fra et rettskildemessig perspektiv, er det allikevel vilkåret om ”utilbørlig fordel” som har fått mest oppmerksomhet. Kravet om arbeidstilknytning på mottakersiden er behandlet i mindre grad. En naturlig forklaring på forskjellen, kan være at innholdet i utilbørlighetsnormen er mindre forutsigbart enn vilkåret om tilknytning til en arbeidsposisjon. En fordypning i mottakerposisjonens innhold har imidlertid vist, at interessante avgrensningsspørsmål også kan oppstå i forbindelse med tilknytningsvilkåret.

Redegjørelsen for tilknytningsalternativene ”stilling”, ”verv” og ”oppdrag”, viser at omtrent samtlige arbeidsposisjoner omfattes av straffansvaret. På bakgrunn av det vide omfanget, byr det derfor ikke på vanskelige grensedragninger å fastslå hvilke arbeidstilknytninger som oppfyller tilknytningsvilkåret, med mindre disse er helt særegne. Skillet mellom alternativene har heller ikke direkte betydning for straffansvarets nedre grenser. Derimot kan dette skillet få innvirkning på andre avgrensingsvurderinger, som for eksempel arbeidets naturlige omfang.¹⁸² Av den grunn kan forskjellene mellom tilknytningsalternativene allikevel få indirekte betydning for straffansvarets grenser.

Vurderingene av den omfattede arbeidsposisjonens grenseganger, er dog vanskeligere. Drøftelsene av arbeidets omfang, den tidmessige avgrensingen og kravet om anledning viser dette. Her oppstår flere grensedragningsspørsmål uten klare retningslinjer i sentrale rettskilder, til tross for at grensene er avgjørende for straffansvarets rekkevidde. Omstendighetene medfører en større uforutsigbarhet for denne delen av vilkåret. Et fremtidsrettet perspektiv kan tale for at slike vurderinger også vil by på større utfordringer i årene som kommer.

Det er blant annet vist til at arbeidsposisjoner i økende grad kjennetegnes av mindre klare grenser, vedrørende hvilke oppgaver som omfattes av den aktuelle arbeidsposisjonen. Sett i sammenheng med andre faktorer, som økende bruk av hjemmekontor, fleksitid, og private omgangskretser bestående av kollegaer, oppstår det et stadig mindre skille mellom arbeidsliv og privatliv. Utviklingstrekkene kan, etter undertegnede mening, medføre en vanskeligere vurdering av hvorvidt det foreligger en utillatelig sammenblanding av posisjonene.

¹⁸² Jfr. forskjellen mellom verv og oppdrag, ved vurderingen av arbeidets omfang i punkt 4.3.1

Avhandlingen viser også at arbeidsposisjonen er av betydning i flere sammenhenger. Utover tilknytningsvilkåret i § 276a, har den konkrete posisjonen betydning for utilbørighetskravet og grovhetsvurderingen i § 276b.

Som følge av arbeidsposisjonens innvirkning på utilbørighetsnormen, får den konkrete mottakerposisjonen direkte betydning for straffansvarets nedre grenser, i to sammenhenger. En annen konsekvens av mottakerposisjonens betydning ved utilbørighetsnormen, er at straffansvaret ikke blir unødvendig omfattende.

I tilknytning til grovhetsvurderingen er den konkrete arbeidsposisjonen derimot kun en straffskjerpene omstendighet.

Den flersidige betydningen av arbeidstilknytningen på mottakersiden, kan avslutningsvis være interessant i et sammenlignende perspektiv mellom eldre og gjeldende rett. Den i utgangspunktet omfattede mottakerposisjonen, kan som nevnt falle utenfor straffansvarets rekkevidde etter en utilbørighetsvurdering. Sett i sammenheng med at den konkrete posisjonen også har betydning for den øvre strafferammen i § 276b, åpner disse betraktningene etter min mening for nyanseringer som kan ligne forskjellene mellom ulike tilknytningsgrunnlag etter de eldre bestemmelsene.

Bestemmelsene om korrupsjon i den nye straffeloven av 2005 er vedtatt, men ikke trådt i kraft.¹⁸³ Innholdet av bestemmelsene videreføres fullt ut. Den eneste forskjellen er at medvirkningstillegget tas ut av bestemmelsen, og får en egen hjemmel i § 15.

¹⁸³ Straffeloven av 20. mai 2005 nr. 28, §§ 387 og 388

Litteraturliste

Lover:

- 1814 Kongeriget Norges Grundlov (Grunnloven) av 17. mai 1814
- 1902 Almindelig borgelig Straffelov (straffeloven) av 22. mai 1902 nr. 10
- 1915 Lov om domstolene (domstolsloven) av 13. august 1915 nr. 5
- 1983 Lov om statens tjenestemenn m.m (tjenestemannsloven) av 4. mars 1983 nr. 3
- 1997 Lov om folketrygd (folketrygdloven) av 28. februar 1997 nr. 19
- 2003 Lov om endring i straffeloven av 4. juli 2003 nr. 79
- 2005 Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (arbeidsmiljøloven) av 17. juni 2005 nr. 62
- 2005 Lov om visse forhold vedrørende de politiske partiene (partiloven) av 17. juni 2005 nr. 102

Forarbeider:

- NOU 1994:19 *Finansavtaler og finansoppdrag*
- NOU 2002:22 *En alminnelig straffebestemmelse mot korrupsjon*
- Ot.prp. nr. 78 (2002-2003) *Om lov om endringer i straffeloven mv.(straffebud mot korrupsjon)*

Rettsavgjørelser

Høyesterett

Rt-1962-961 (Tolloppsynsmanndommen)

Rt-1983-868

Rt-1986-1013 (Kommunalråddommen)

Rt-1993-513

Rt-2009-130 (Fesil-saken)

Rt-2011-1495 (Namsmann-saken)

HR-2014-1779

Underrettsavgjørelser

LA-2007-149713 (Agder Energi-saken)

LB-2008-28434 (Falske helseerklæringer-saken)

LB-2009-149816 (Polititjenestemann-saken)

TOSLO-2005-134006 (Ullevål-saken)

TSTRO-2008-38700 (Au-pair-saken)

TOSLO-2009-187431 (Norconsult-saken)

TBRON-2010-22242 (Namsmann-saken)

TNERO-2010-118350

(DnB NOR-saken)

THEGG-2013-41635

(Bankansatt- saken)

Litteratur

Andenæs, Johs.

Spesiell strafferett og formuesforbrytelsene.
Samlet utgave ved Kjell V. Andorsen. Andre opp-
lag. Oslo, 2008

Boe, Erik Magnus

*Systemsmøring: Hvor langt kan private «kjøpe»
seg goodwill hos det offentlige?* Miljørettslige em-
ner – Festskrift til Ellen Margrethe Basse s. 221-
235, 2008

Eckhoff, Torstein

Rettskildelære. Femte utgave ved Jan E. Helgesen.
Oslo, 2001

Fleisher, Carl August

*Korrupsjonskultur, kameraderi og tillitssvikt i
Norge.* Oslo, 2006

Gottschalk, Petter

Ledelse og økonomisk kriminalitet. Første opplag.
Oslo, 2010

Stordrange, Bjørn

Forbrytelser mot vårt økonomiske system. Tredje
utgave. Oslo, 2014

Stordrange, Bjørn

Straffbare bestikkelser. Den norske advokatfore-
ning, tidsskrift nr. 54. Oslo, 1990

Søreide, Tina

Korrupsjon. Mekanismer og mottiltak.
Første utgave. Oslo, 2013

Thomassen, Gunnar

*Korrupsjon i politiet. Former, årsaker og mottil-
tak.* Tidsskrift. Politihøgskolen, Oslo, 2003

Thrap-Meyer, Robin

Korrupsjon og straffelov. En studie av straffeloven §§ 112 og 113. Oslo, 2001

Internasjonale kilder

Europarådskonvensjonen

(Vedtatt av Europarådet 4. november 1998)

Europarådskonvensjonen,
tilleggsprotokoll

(Vedtatt av Europarådet 22. januar 2003)

Utenlandske rettskilder

Lover

Brottsbalk (1962:700) av 21. desember 1962
(*Svensk straffelov*)

Litteratur

Cars, Thorsten

Mutbrott, bestickning och korruptiv marknadsföring. Andre opplag, 2001

Internettider og elektroniske dokumenter:

Analyse utført av Gartner.

<http://www.gartner.com/newsroom/id/1416513>

<http://www.dn.no/karriere/2010/11/24/her-er-de-heteste-jobbtrendene?service=print>

[Sitert 3.11.2014]

<http://www.arbeidsrettsadvokater.no/ansettelse/arbeidstaker-eller-oppdragstaker/>

[Sitert 10.11.2014]

<http://www.dagbladet.no/2014/10/20/sport/fotball/kampfiksing/35824114/>

[Sitert 25.10.2014]

<http://www.institutetmotmutor.se/lagtext>

[Sisert 20.10.2014]

<http://www.okokrim.no/korrupsjon>

[Sisert 15.9.2014]

<http://www.transparency.no/hva-er-korrupsjon/>

[Sisert 5.11.2014]

Undersøkelse av ”korrupsjonsrenhet”.

<http://www.transparency.org/cpi2013/results>

[Sisert 20.10.2014]

<http://www.virke.no/virkehjelperdeg/tariff/Documents/Avtale%20for%20Reiselivsbransjen%20Virke%20HK%202012-2014.pdf>

[Sisert 1.10.2014]

<https://www.handellogkontor.no/portal/pls/portal/docs/1/110004.PDF>

[Sisert 1.10.2014]

Matningsdal, Magnus. *Kommentar til straffeloven*. Gyldendal rettsdata (online). (oppdatert 1.9.2014)

[Sisert 13.11.2014]

ØKOKRIM, trusselvurdering 2013-2014.

[http://www.okokrim.no/www/okokrim/resource.nsf/files/www93sfde-trusselvurdering_2013-20141/\\$FILE/trusselvurdering_2013-20141.pdf](http://www.okokrim.no/www/okokrim/resource.nsf/files/www93sfde-trusselvurdering_2013-20141/$FILE/trusselvurdering_2013-20141.pdf)

[Sisert 2.11.2014]

<http://no.wikipedia.org/wiki/Agent>

[Sisert 5.10.2014]

http://no.wikipedia.org/wiki/Offentlig_tjenestemann

[Sisert 5.10.2014]

